

Voto

ALGEMENE
STUDENTEN
RAAD

Endeejes

Gunter Wafwaff

Of: De Nieuwe Duitse Schilderkanst. Alles wat u erover wilde weten, maar nog nooit durfde vragen. Naast Georg Baselitz, Anselm Kiefer en Zeg maar Pofke wordt ook ancien Joseph Beuys definitief verklaard. Deze week op de midderpagina.

Studenten uit Letteren en Wijsbegeerte hadden een vermetel plan opgevat. Ze wilden Günter "Ali" Wallraff op een heel bijzondere wijze eer betonen voor zijn originele oeuvre. De academische overheid oordeelde er echter anders over. Lees pagina 12.

Regeerakkoord

Verontwaardiging alom over de maatregelen vervat in het regeerakkoord. In Leuven leert het jongste verslag van de Raad voor Studentenvoorzieningen ons dat de Almaprijzen onder opwaartse druk staan. Lees pagina 3. In Gent zijn het niet alleen de studenten die ageren. Ook de kuisvrouwen voelen zich daar bedreigd; zie pagina 4. Op pagina 10 tenslotte vind je het berichtje "heet van de naald", dat de ergste vermoedens bevestigt.

Verzoening?

Zal de verzoening er uiteindelijk dan toch komen? (zie p. 3) Er staat nochtans geschreven dat een organisatie die eenmaal bestaat zichzelf nooit zal opheffen. Kijk maar naar de Katholieke Kerk en al haar opsplitsingen en wat voor slechte toneelstukken ze daarover maken. p. 6

Weekblad. Jaargang 12, '85-'86.
Nr. 12, dd. 19 december 1985.
ISSN: 0773-5162

Verantw. Uitg.: Filip Huyzentruyt
's Meiersstraat 5, 3000 Leuven
Tel. 016/22.44.38

Nee toch zeker Studenten tegen regeerakkoord

Terwijl in de ondoordringbare ministeriële kabinetten de modaliteiten van het regeerakkoord worden uitgewerkt, beginnen de studenten zich te organiseren in wat we voorlopig maar "de aktie tegen het regeerakkoord" zullen noemen. Verleden week vond in Leuven al een prikaktie plaats en de komende dagen verzamelt men regionaal en nationaal.

Het regeerakkoord omvat drie punten die het hoger onderwijs aanbelangen. Er is ten eerste de blokkering van de toelagen aan de sociale sektor van de universiteiten op het huidige bedrag. Daarbij komt de automatische binding van de inschrijvingsgelden aan de indeks van oktober 1986. Ten derde spreekt het regeerakkoord zeer vaag over "maatregelen die een overbevolking aan bepaalde fakulteiten moeten voorkomen".

Prik

De tekst toont enerzijds wel duidelijk welke richting de regering uit wil, anderzijds blijft hij in het vage over de uiteindelijke reikwijdte van de maatregelen. Eén van de vragen waarmee men bijvoorbeeld blijft zitten is: wordt de blokkering van de sociale toelagen eenmalig toegepast, of betekent dit een omvang in het beleid tegenover sociale voorzieningen aan het hoger onderwijs? Een andere vraag: wordt de indexering van de inschrijvingsgelden met terugwerkende kracht toegepast, zodat men ineens op 15.000 zou komen?

Van studentenzijde vreest men het ergste, maar voorlopig is men vooral boos over het gebrek aan informatie. Zelfs iemand als CVP-jongerenvoor-

zitter Johan Van Hecke, die toch redelijk dicht bij minister Coens staat, wil of kan geen verdere informatie geven. (Zie elders in dit nummer het verslag van het debat in Gent).

Juist om meer informatie te bekomen werd verleden week te Leuven besloten tot een prikaktie. Met spanndoeken gewapend trok een groep studenten naar het huis van de heer Schiepers, regeringskommissaris aan de KUL. Het werd een onderhoud in plaats van een bezetting. De regeringskommissaris ontving de studenten bijzonder hartelijk maar kon of wilde geen nadere inlichtingen verstrekken over wat de regering van plan is.

Ondertussen is vanuit de Algemene Studentenraad (ASR) een Leuvense aktiekomitee gegroeid. De bedoeling is om aan te tonen dat de intenties van het regeerakkoord de democratisering van het hoger onderwijs terugschroeven en om er dan ook in die zin tegen te ageren. Omdat men daarenboven kan stellen dat "het belang van de student" geschaad wordt, sluiten ook niet-ASR-kringen als Romania en het Vlaams Rechtsgenootschap (VRG) zich bij de aktie aan. Ekonomika blijft voorlopig ongeïnteresseerd.

Zebrapaden

Dinsdagavond ging de zebrapadenaktie door. Enkele honderden studenten liepen op verschillende plaatsen in Leuven over en weer op de zebrapaden. Vermits de aktie op het spitsuur plaatsvond, zat de binnenstad binnen de kortste keren muurvast. Het geheel bood een uitzonderlijk aanblik.

De Leuvense groep zoekt aansluiting bij andere universiteiten, maar ook bij het niet-universitair hoger onderwijs en het middelbaar onderwijs. In de loop van de week geeft men dan een gezamenlijke perskonferentie.

Frederic Marain

Om meer informatie te bekomen over het regeerakkoord bezetten een veertigtal studenten verleden week donderdag het "Schieperskwartier". (foto Veto)

Sferbeeld van de zebrapadenaktie: de Bondgenotenlaan danig gekonstipeerd.

(foto Veto)

Diskussie rond Kultuurraad-'t Stuc? Klio stapt uit Kultuurraad

Het presidium van Klio (Klassieke filologie en Oude Geschiedenis) heeft enkele weken geleden een nogal zwaarwichtige beslissing genomen: Klio stapt uit Kultuurraad, de studentenraad die moet instaan voor een overkoepelende cultuurwerking in Leuven. Het presidium wil hiermee aan de klaagmuur gaan staan en protesteren tegen de hele werking van Kultuurraad/'t Stuc, die volgens haar volledig studentvreemd geworden is. Belangrijk is vooral dat Klio een oproep gedaan heeft aan alle andere kringen om eenzelfde besluit te nemen. Toch ziet het er niet naar uit dat de kring een eskalatie tweeweg kan brengen. Het is trouwens zeer de vraag of men bij een dergelijke gang van zaken niet voorbijholt aan de feiten en aan de reële problemen.

Waar wringt het schoentje volgens (het presidium van) Klio? De eerste kritiek betreft de concrete gang van zaken binnen Kultuurraad. Dat zit namelijk zo: omdat 't Stuc een vzw is, heeft men juridisch gezien twee instanties nodig. Aan de ene kant is er een (beperkte) beheerraad (van acht man) en aan de andere kant is er de Algemene Vergadering (AV), waarin in principe alle Leuvense kringen vertegenwoordigd zijn. Het is de beheerraad die het personeel belast met het dagelijks bestuur (o.m. in verband met de programmatie): het personeel (tot voor kort BTK-ers) schuimt het cultuur aanbod af, wikt en weegt en sluit contracten af

met artiesten enzomeer. De funktie van de AV beperkt zich nagenoeg tot het goedkeuren van rekeningen en begrotingen — tot ja-knikken zegt men bij Klio — zodat de studenten voor een deel "buiten spel worden gezet".

De tweede kritiek, die daar onmiddellijk mee samenhangt, is gericht tegen het resultaat: de teatervoorstellingen en andere culturele gebeurtenissen die we in Leuven danzij 't Stuc voorgeschoteld krijgen, zijn volgens Klio totaal vreemd voor de doorsnee student. "Neem nu L'homme qui a voulu van Paul Peyskens." Wat voor "de meeste studenten" belachelijke onzin is, wordt in 't Stuc voorgeschoteld als "postmodernistische avant-garde", aldus de redenering van Klio. Het aanbod van 't Stuc spreekt daarom maar een zeer beperkt aantal studenten aan, en het gevolg is dat de vergaderingen van Kultuurraad vervreemden van elke kringwerking: veel kringen vinden het niet meer nodig om de vergaderingen te volgen (omdat het 'toch allemaal boven de hoofden gaat') en de vertegenwoordigers die de vergaderingen toch volgen zijn 'zeer Stuc-mindend en minder hecht met hun kring verbonden'. Kortom: volgens Klio is 't Stuc zowel structureel (raden, vergaderingen en personeel) als inhoudelijk (het culturele aanbod) volledig vervreemd van de Leuvense student.

Structuur

Klio stelt daarom voor om Kultuurraad compleet te herstrukturieren. Het gaat erom een zuiver eenzijdige structuur te bekomen: één vergadering dus, waarop de kringen rechtstreeks vertegenwoordigd zijn en waar alle beleids-opties zouden ter sprake komen. Het principe van de vrijgestelden (één of twee betaalde krachten) wordt zeker niet verworpen: het is noodzakelijk

dat er enkele mensen kwasi voltijds met de cultuurmaterie bezig zijn. Voor Klio is de rechtstreekse betrokkenheid van de student het cruciale punt. Maar het voorstel om te komen tot een éénzijdige structuur heeft als gevolg dat men de idee van een vzw moet laten varen. De vzw 't Stuc zou moeten ontbonden worden, wat met zich meebrengt dat een groot deel van de nu bestaande financieringsbasis gewoon wegvalt (om maar één voorbeeld te geven: het afsluiten van DAC-kontracten kan enkel binnen een vereniging met rechtspersoonlijkheid). Alle fondsen van buiten uit worden dan tot nul herleid, en Kultuurraad moet dan verder werken met de toelagen van de Raad voor Studentenvoorzieningen.

In dit verband is het belangrijk te wijzen op het feit dat 't Stuc momenteel zelf aan een herstructurering werkt. Konkreet denkt men aan de oprichting van twee nieuwe vzw's die relatief los komen te staan van de rest van Kultuurraad/'t Stuc: een vzw Klapstuk voor de organisatie van het twejaarlijks festival, en een vzw Produktie voor het op poten zetten van eigen teaterproducties (betoelaagd door het ministerie van Kultuur? Minister De Wael is blijkbaar niet erg subsidiegezin). Het is momenteel nog niet duidelijk wat het statuut van de eigenlijke Kultuurraad dan zal worden, en evenmin wat er zal gebeuren met de inbreng van de studenten in het beleid.

Aarde

De bezorgdheid van Klio is niet mis te verstaan: de studenten moeten intensiever betrokken worden bij de cultuurwerking in Leuven. Toch kunnen er een aantal kanttekeningen gemaakt worden bij haar beslissing om uit

vervolg op p. 4

Studentenvoorzieningen

De Alma levert in

Op de Raad voor Studentenvoorzieningen (RvS) van vorige vrijdag werd de begroting goedgekeurd. Het door de regeringsmaatregelen veroorzaakte deficit van 8 miljoen wordt voor de helft ten laste gelegd van de Raad van Beheer van de KU Leuven, terwijl de overige besparingen gerealiseerd worden door een vermindering van de geplande subsidies aan Alma en de studentenorganisaties. Andermaal inleveren geblazen dus.

Voorzitter Maschelein vestrekte eerst wat informatie omtrent de precieze inhoud van de denkgroepen die vanuit RvS zouden opgestart worden. Er zouden een viertal groepen opgezet worden: een groep die de 25 jaar oude wet op de sociale subsidies evalueert, één die werkt rond studiefinanciering in de brede zin van het woord, een andere groep zal werken rond het sociaal-juridische statuut van de student en tenslotte zal ook de onderwijs-situatie van de student (kolleges, eksamen, evaluatie, ...) het onderwerp van studie worden. Iedereen die hierin geïnteresseerd is of meent een relevante inbreng te kunnen doen, wordt verzocht hieraan mee te werken zodat de werking zo vlug mogelijk gestart kan worden.

Brave brief

Verder wordt er vanuit de studentenfractie op aangedrongen de verdeling van de subsidies tussen ASR en KrUL uit te stellen, daar de verzoeningspogingen aardig gesmeerd lopen. Aangezien het de bedoeling is dat de begroting definitief goedgekeurd wordt, zo merkt de voorzitter op, zal wel het globale bedrag vastgelegd worden. We worden ook op de hoogte gebracht van een ontwerpbrief die uitgaat van zowel de sociale raden van de RU Gent en de VU Brussel als de Raad voor Studentenvoorzieningen van de KUL, waar in bijna verontschuldigende bewoordingen om nadere informatie betreffende de regeringsmaatregelen gevraagd wordt. Vanuit de studentenfractie wordt hierop gerepileerd dat informatie vragen alleen niet volstaat. Het is tevens een ideale gelegenheid om met klem tegen deze afbraakmaatregelen te protesteren. Een lovenswaardig initiatief, maar... te braaf.

Hoe dan ook, de 8 miljoen minder ontvangsten moesten ergens gevonden worden. De studenten argumenteren dat door de regeringsmaatregelen het oorspronkelijk bedrag saldo van 1,4 miljoen, mede veroorzaakt door prijsstijgingen verleden jaar in Alma en

universitaire residenties, omgezet wordt in een deficit op de begroting ten belope van 6,6 miljoen (verschil van 8 miljoen). Het deficit is dus uitzonderlijk en dient bijgevolg afgewend te worden op de Raad van Beheer van de KUL. Prof. Bundervoet vindt dat de unief zeker een ekstra inspanning moet doen om een deel van het deficit over te nemen, daar het niet opgaat dat door de hogere inschrijvingsgelden het patrimonium van de unief sterk stijgt, terwijl men bespaart op de sociale sektor. Het voorstel om het volledige deficit ten laste van de Raad van Beheer te leggen wordt weggestemd en het voorstel van een fifty-fifty verdeling wordt goedgekeurd: vier miljoen voor de Raad van Beheer en vier miljoen voor de RvS.

Waar snoeien?

Daar er oorspronkelijk 1,4 miljoen overschot was op de begroting, dient er nog 2,6 miljoen effectief geschrapt te worden. De mogelijkheid om de huurprijzen van de universitaire residenties te verhogen wordt afgewezen, daar een stijging van de huurprijzen te vroegste in oktober '86 kan aanvangen waardoor de invloed op de begroting '86 minimaal zou zijn.

De enige uitgangspunt waarop voldoende besnoeid kan worden, lijken de rechtstreekse toelagen te zijn: subsidies aan Alma en studentenorganisaties. Hiervoor zullen de toelagen de indeks niet volgen en dus in reële termen dalen: de geplande 5% indexaanpassing wordt gereduceerd tot ongeveer 2,5%. De manier waarop de vermindering van de toelagen en dus van de inkomsten van Alma wordt opgevangen, behoort tot de bevoegdheid van de Raad van Beheer van Alma. De minder-ontvangsten kan gecompenseerd worden op verschillende manieren: het beperken van inkrimpbare kosten, een lichte stijging van de maaltijdprijzen, een gevoelige prijsstijging van desserts en/of buitendiensten. Eén zaak is alvast zeker: hoe dan ook zullen de studenten het gelag betalen. Bovendien zal de reële dalende van de toelagen aan studentenorganisaties in het algemeen en specifiek aan ASR (sociale raad, kringraad en jullie eigenste Veto) de inhoudelijke werking bemoeilijken en de huidige financiële problemen verergeren. Of: *andernaal krijgen de studenten de rekening voorgeschoteld*. Dan hebben we nog niets gezegd over de verhoging van het inschrijvingsgeld.

De geplande onderwijsmaatregelen zijn niet mals voor de student: het kumulatief effect van deze afbraakmaatregelen verzwakt de studiekost op een onaanzwaarbare manier.

Met Martens VI op goeie weg... naar een elite unief. Een toegeworpen handschoen?

Marc Sys

De Dienst Studentenvoorzieningen van de K.U. Leuven, Dienst Juridisch Advies, organiseert tijdens de maand

januari twee informatie-avonden over de militiewetten, de legerdienst en de alternatieven daaromtrent.

Legerdienst en alternatieven

Militie en legerdienst

Op donderdag 9 januari om 20.00 u in de Kleine Aula heeft de eerste avond plaats:

- mevrouw L. Van Hoestenbergh te zal een toelichting geven bij de gekoördeneerde dienstplichtwetten (uitsel, vrijlating, vrijstelling op medische grond, ontheffing, afstand van uitsel);
- Majoor L. Kronenberger (directeur van Inferosmi) geeft meer uitleg over de effectieve dienst (duur, wapens, selectie, KRO en KROO, het sociaal statuut).

Alternatieven voor legerdienst

Op donderdag 23 januari om 20.00 u, eveneens in de Kleine Aula heeft de tweede avond plaats.

- mevrouw L. Van Hoestenbergh te zal

meer uitleg verschaffen bij vrijstelling van legerdienst wegens ontwikkelingshulp;

- de heer P. Gijssels, zelf gewetensbezwaarde, zal spreken over het statuut van gewetensbezwaarden en de burgerdienst als alternatief voor militaire dienst.

Deze avond is aangeraden voor alle toekomstige dienstplichtigen. Wacht niet tot juli alvorens je te informeren omtrent deze materien. Mensen die een alternatieve dienstplicht overwegen, wachten zelfs best nooit op het laatste akademiajaar van hun studiekariëre. De administratieve molens malen immers langzaam.

Er zijn ook gevallen bekend van mensen die pas na hun legerdienst vermanen dat ze recht zouden gehad hebben op definitieve vrijstelling.

Een gewaarschuwde dienstplichtige is geen rekrut waard... □

Zal men binnenkort de frieten per stuk moeten kopen? Als het van de regering afhangt blijkbaar wel. Op de Raad voor Studentenvoorzieningen werd alvast een verhoging van de Almaprijzen in het vooruitzicht gesteld. (foto Veto)

Leuvense kringen rond de tafel

Hereniging in zicht?

Enkele weken geleden kon u op deze pagina's lezen hoe de verzoeningspogingen tussen ASR en KrUL terug opgestart werden. Een informele maar zeer uitgebreide pressensvergadering op 11 november 11 bracht de koppen weer bij elkaar. Het resultaat was een discussienota met daarop enkele essentiële vragen over het wat, hoe en waarom van een overkoepelende studentenorganisatie. De kringen kregen als huiswerk over die kwesties een standpunt in te nemen en daarmee te verschijnen op de vergadering van 11 december. Wij waren er ook.

Van de nu 28 + 1 (DALI) kringen waren er 17 aanwezig, sommige met meerkoppige delegaties. De meesten hadden de materie degelijk behandeld en kwamen met duidelijke standpunten en zelfs nieuwe ideeën. De vermelde nota bevatte vier hoofdvragen: (1) waarover was een koepel discussieën, (2) in welke structuur en (3) met welke rol voor betaalde krachten moet dat gebeuren en (4) met wat voor studentenblad als uiterlijk bindmiddel.

De vergadering, voorgezeten door vice-preses Peter Persyn van Medika, begon met het overlopen van de meningen en suggesties die op de verschillende kringvergaderingen tot uiting gekomen waren. We halen er

voor de bondigheid de marktste opmerkingen en trends uit.

Gek

Over de vraag van het waarover van een koepel had geen van de kringen zich zorgen gemaakt; alles kan en mag besproken worden. En er mogen ook standpunten ingenomen, zij het dat nogal wat stemmen opgingen om voor belangrijke, 'eksterne' zaken een 2/3-meerderheid te verlangen. Dat alles wel in een 'één kring-één stem' stelsel. Velen die die avond rond de tafel zaten, bleken niet te weten dat dit stemstelsel een van de hoofdredenen van de splitsing is geweest, vooral dan voor de grote kring *Ekonomika*. In de marge van deze discussie over het innemen van standpunten, werd er ook wat gezegd over het mogelijke nuanceren van stellingen. Vooral weerom vanuit *Ekonomika* werd erop gedrukt dat er ruimte moest zijn voor 'minderheden' die het niet met een bepaalde stellingname eens zouden zijn. De meerderheid van kringen zag echter geen mogelijkheid om hieraan tegemoet te komen. Men bleek nogal belang te hechten aan de slagkracht die uitgaat van een concreet en eenduidig standpunt. Het was tussen de regels door trouwens overduidelijk dat eigenlijk alleen 'politiek' geladen kwesties echt gevoelig liggen. Politiek in de enge zin trouwens, dus materien die direkt te maken hebben met universitaire en nationale overheid.

Er was welgeteld één uitzondering: VTK (de ingenieurs) had over deze zaak een algemene ledenvergadering georganiseerd die beslist had dat een koepel wel mag praten over politiek, maar er geen standpunt over mag innemen. Wij berichten hierover in ons vorig nummer. De vraag blijft open welke andere gekke verklaringen zouden ontstaan zijn als ook andere kringen een echte algemene vergadering belegd hadden.

Kontrole

Wat betreft structuur en taak van vast personeel voor de koepel, vonden de meeste kringen de ASR-optie best in orde. Dat betekent dus vijf raden, gevuld met kringafgevaardigden, die over respectievelijk sport, cultuur, vreemde studenten, sociaal en onderwijs & kringen handelen, daarin gesteund door betaalde krachten die in principe een 'inhoudelijke' taak vervullen, dus niet beperkt tot administratief werk. Wel zou er nog wat gepraat moeten worden over een taakomschrijving, vooral op aandringen van VRG (de rechten). Wel waren er nogal wat kringen die een controleinstantie wilden toevoegen aan de ASR-structuur. Een orgaan samengesteld uit kringvertegenwoordigers, niet alleen pressen, met elk één stem die echter pas kan uitgerocht worden na officiële stellingname van de respectievelijke kringvergaderingen. Wie de ge-

schiedenis rond de splitsing nog een beetje kent, herkent hierin waarschijnlijk de fameuze 'zesde raad', zoals die destijds door VRG, *Ekonomika* en initieel ook VTK werd voorgesteld: een supermachtig orgaan dat de facto de eigenlijke raden naar believen had kunnen dwarsbomen. Dit gevaar onderkend werd er uit veel kringen gedrukt op het 'ad hoc'-karakter van dit controle-orgaan. Men noemde het een 'open probleemvergadering', waar dus iedereen kan komen spreken en waar dan de door de kringen te beantwoorden vragen zouden opgesteld worden. Ook werd de drempel voor het bijeenroepen van die vergadering hoog gelegd: 1/3 van de bestaande kringen in Leuven, dus minstens 10, moeten de oproep officieel steunen.

Niet alle kringen vonden een controle-orgaan nodig: bij Klio vond men dat zelfs niet nuttig. Nogal wat bijval genoot de stelling dat vooral een degelijke werking door de afgevaardigden zowel op de raad als in hun kring een controle betekent, of zelfs die controle overbodig maakt.

Eenzame uitzondering op deze hele structuurdiskussie was weerom *Ekonomika*. Daar vond men een doorlopende en gestructureerde werking niet gewenst. Men ziet er veel eer heil in een ad hoc werking, dus als de omstandigheden erom vragen. Als voorbeeld werd gewezen op de zwm-badaktie van Apollon enkele weken geleden. De vergadering liet er geen twijfel over bestaan dat *Ekonomika* met die mening volledig alleen staat.

Studentenblaadje?

Brak dan het voor ons primaire hoofdstuk over het 'studentenblaadje' aan. In nogal wat kringen was de mening geuit dat de redactie verplicht moest worden altijd 'beide' meningen die over een twistpunt kunnen bestaan, te belichten. Gelukkig kregen wij (Faze was niet aanwezig) toen uitgebreid de kansen even uit te doen te doen hoe Veto concreet gemaakt wordt. Behalve het fungeren als spreekbuis voor de koepel, bleek er nogal wat begrip te bestaan voor onze betrachting niet zozeer *volledig* maar wel *kritisch* te zijn. In de vergadering bestond kennelijk wel de wens naar een controlemogelijkheid op het werk van een grotendeels autonome redactie. Het oorspronkelijk idee de redactie door een speciale raad te laten samenstellen en controleren, werd omgebogen tot het bekrachtigen van door de hoofdredakteur voorgestelde kandidaten. En die hoofdredakteur wordt al jaren zonder problemen samen met de redaktiesekretaris door de raden bekrachtigd. De controle zou via de gewone raden kunnen gebeuren.

Over vrijgesteld en hun taak wordt pas op een volgende vergadering dieper ingegaan. Het was onder-tussen immers al behoorlijk laat geworden. Al bij al een vruchtbare vergadering met vooral een optimistische sfeer.

Bert Malliet

Studiedruk is toch niet zoals seks

In Veto nr. 10 kon u op blz. 3 een artikel lezen over het door KRUL georganiseerde panelgesprek rond studiedruk en studieadvies. Aan het einde daarvan was de conclusie: "Studiedruk is blijkaar onbespreekbaar. Iedereen weet ervan, heeft er zijn eigen mening over, maar niemand weet er echt iets fundamenteels over aan te tonen. Degelijk onderzoek naar oorzaken en gevolgen van studiedruk blijken niet te bestaan, zodat het de hele avond bij schatten en gissen bleef."

Die stelling vergeet echter rekening te houden met het werk van de werkgroep studiedruk van Kringraad. Al jarenlang immers verricht die werkgroep fundamenteel onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van studiedruk. En met niet onaardige resultaten, zoals hieronder zal blijken. Bovendien is het studiedrukprobleem dankzij talrijke artikelen in Veto, debatten en de studiedrukbrochure van de werkgroep in de laatste jaren juist wel bespreekbaar geworden. Onlangs nog had prof. Sabbe het in dit verband over de grote rol die studentenvertegenwoordigers op de Akademische Raad kunnen spelen. Volgens hem is het aan die mensen te danken dat problemen als de aggregatie en studiedruk op de Akademische Raad bespreekbaar werden. Seks was en is dat duidelijk nog niet.

Indikatoren

Toen Kringraad in 1983 uitpakte met de studiedrukbrochure, werd daarmee

een lange periode van onderzoek afgesloten. Dat onderzoek was vooral gebaseerd op een aantal rapporten vanwege toch respectabele universitaire diensten als het Medisch Centrum voor Studenten, de Dienst voor Studieadvies en het Universitair Studiebureau, die in 1979 en 1980 verschenen waren. In die rapporten werden een aantal indicatoren voor het probleem studiedruk ontdekt.

Vooreerst is er een evolutie in de tijdsbesteding van studenten. Gemiddeld bleek een student per week 40 u. te werken. Bruto (dus inclusief verplaatsingen en snipperuren) liep dat op tot gemiddeld 65 u. Bovendien kon dat in de eksamentijd oplopen tot tien en een half uur per dag. Het feit dat deze cijfers gebaseerd zijn op derdejaarsstudenten, dus geroutineerde studenten waarvoor het selectieprincipe normaal niet meer geldt, doet heel wat vragen rijzen over de kandidaturen.

Op de tweede plaats staat een evolutie van de leefgewoonten naar de eksamens toe. Konkreet ging het om een stijging van koffie-, tabak- en medikatiegebruik, tegenover een daling van de kwaliteit van de slaap. Natuurlijk telt ook de evolutie in het aantal uren kollege en het aantal te kennen bladzijden stof. Om slechts een voorbeeld te noemen: tussen 1962 en 1978 steeg het aantal uren voor eerstejaarsstudenten met gemiddeld 4,3.

En dan is er tenslotte nog een evolutie van de slaagerpercentages voor de kandidaturen. Tussen 1970 en 1978 daalde dat percentage van 51,5 naar 42,4.

1900 uren

Nu kan je met dergelijke indicatoren niets eenduidig bewijzen. Toch is het minste wat je ervan kan zeggen dat ze

wel over tot een stemming. Een aantal kringen waren te vinden voor een stagejaar voor DALI. Dit hield in dat DALI alle faciliteiten en mogelijkheden kreeg net zoals alle andere kringen, maar voorlopig nog geen stemrecht. Een meerderheid van kringen vond echter dat DALI direct kon aanvaard worden, en dat gebeurde dan ook. Uiteindelijk dankte de nieuwbakken preses Luc Huysmans de kringen voor het gestelde vertrouwen.

Een pittig detail is wel dat de KRUL-vertegenwoordiger op Akademische Raad nu ook thuishoort in een ASR-kring; zijn hoofdschrijving is immers eerste aanvullende licentie-informatika.

Voorlopig zal er in dit blad waarschijnlijk niet zo veel te lezen zijn over deze nieuwe kring. Wij wachten dan ook met spanning op het eerste nummer van hun kringblad *Wij (DALI)*. Vanzwansbeke staat al te popelen. (BP)

DALI erkend

KRINGRAAD — In enkele vorige nummers was er heel wat te doen rond de studenten aanvullende licentie-informatika. Vorige vrijdag, 11 december, werd er op kringraad gestemd over de toetreding van *De Aanvullende Licentie Informatika (DALI)* tot de ASR-koepel.

Eigenlijk moet heel de achtergrond van deze zaak niet meer uitgelegd worden. Hiervoor verwijzen wij naar de vorige nummers van Veto (*ASR of KRUL*, *Veto 9*; *Nieuwe kring heet DALI*, *Veto 10* en *DALI op Kringraad*, *Veto 11*).

Vrijdag 4 december werd de stemming op kringraad uitgesteld totdat verschillende kringen hun standpunt over deze zaak bepaald hadden. Uiteindelijk ging de volgende vergadering van kringraad op vrijdag 11 december

de hypotese van studiedruk wel erg waarschijnlijk maken. Kringraad oordeelde in de brochure dan ook dat er zoiets als studiedruk bestaat, en dat er naar middelen moet worden gezocht om een te hoge studiebelasting tegen te gaan. Een aantal mogelijke controle-middelen staan trouwens in de brochure vermeld: een goede methode om de studiebelasting te meten, een Centrale Commissie voor Programma-kontrolle (die erop zou moeten toezien dat nieuwe programma's de maximum-belastinggrens niet overschrijden), en een norm. Wat dit laatste betreft kwam men, alweer na heel wat onderzoek, uit op 1700 uren (redelijk) à 1900 uren (maksimum). Konkreet betekent dit dat alle programma's die meer dan 1900 uren bedragen te zwaar zijn.

Die Kringraad-norm is trouwens onderstreept door de Akademische Raad overgenomen. Het spreekt vanzelf dat het bovenstaande slechts een summier overzicht biedt van de hele brochure. Nochtans mag er uit gebleken zijn, dat studiedruk wel degelijk bespreekbaar is, en dat er wel degelijk onderzoek gebeurt. Voor wie hierover meer wenst te weten te komen verwijst ik graag naar het kantoor van Kringraad, 's Meiersstraat 5. De studiedrukbrochure is er nog steeds te verkrijgen tegen betaling van 20 BEF.

Rudy Lanssens

Klio stapst uit Kultuurraad

vervolg van p. 1

Kultuurraad te stappen. Ten eerste is het toch wel merkwaardig dat in een dergelijke belangrijke zaak het *presidium* een besluit genomen heeft zonder haar studenten op een algemene vergadering om hun mening te vragen. Het *presidium* baseerde zich eigenlijk slechts op wat zij noemt 'de algemene wreevel in verband met de cultuurwerking'; een vaag gegeven dus. Het is ook niet denkbeeldig dat men met deze beslissing al van meet af aan elk overleg ondermijnt.

Wat Klio voortstaat is in feite een cultuurwerking gebaseerd op een structuur zoals die bij Sociale Raad bestaat. Maar men kan zich de vraag stellen of datgene wat voor Sociale Raad een stevige formule gebleken is, wel zonder meer van toepassing is op de cultuurwerking, die in een eigen specifieke problematiek gewikkeld zit.

Dit alles neemt natuurlijk niet weg dat men er best aan doet deze kritiek in overweging te nemen. Wat de kritiek op het gevoerde beleid, en dus op het

programmatieaanbod, betreft: het is triest te moeten vaststellen dat er op dat vlak totaal geen communicatie meer is. Voor 'insiders' is het "gewoonweg evident" dat wat er in 'Stuc' vertoond wordt artistiek relevant is zonder dat men nog de geringste poging onderneemt om dat te verduidelijken of inzichtelijk te maken. Een dergelijke sfeer is een ideale voedingsbodem voor domvansgesprekken en het kan bij tegenstanders bovendien leiden tot erg naïeve denkbeelden in verband met cultuurwerking (waarbij het er dan op aan komt om de 'Leuvense student' te geven wat hij verlangt, zelfs al verlangt hij het Mechels Miniaturteater). De inhoudelijke bezwaren van Klio lijken dan ook ten dele terecht (in dit verband moet ook de Stuc-voor-Stuc-krant het ontgelden), maar ze zijn vrij eenvoudig van tafel te vegen. Inhoudelijke kritiek die gebaseerd is op een gebrek aan inzicht brengt nooit veel aarde aan de dijk.

Didier Wijnants

Gentse studenten over sociale sektor

Kuisvrouwen en liberalen

Het "Home Boudewijn", een studentenhome van de Gentse universiteit, organiseerde verleden week maandag een debat met als thema: "Privatisering van de sociale sektor aan de universiteiten?" In het licht van het regeerakkoord, dat voorziet in een blokkering van de sociale betoelaging aan de unieff en in een indeksering van de inschrijvingsgelden, was dit een bijzonder aktueel thema. De Gentse studentenafgevaardigden waren, op de vertegenwoordigster van de liberale studenten na, een inkrimping van het budget voor sociale voorzieningen categoriek van de hand.

Het regeerakkoord werd verdedigd door Johan Van Hecke, CVP-jongeren-voorzitter en vers verkozen volksvertegenwoordiger. Eén van de aandachtspunten in zijn parlementair werk zal de onderwijsproblematiek zijn. In de zaal zaten ook enkele oudere dames grimmig te luisteren. Kuisvrouwen van het home, zo bleek het, die hun job in het gedrang zagen komen doordat privatisering van de kuisdienst in overweging werd ge-

nomen door de universitaire overheid. **Ombuiging van het beleid?**

Van Hecke begint met een interessante uitspraak: "De bedoeling van de regering is geenszins het terugschroeven van de demokratisering." Hij moet die uitspraak echter hard maken wanneer Walter Van Espen, beheerder van de studentenrestaurants, hem vraagt of de maatregelen een eenmalige stap zijn of een ombuiging van het beleid betekenen. "Geen ommekeer", antwoordt Van Hecke. Van Espen is hiermee niet tevreden en vraagt om een duidelijke uitspraak: "Komt er in 1987 opnieuw een blokkering van de toelagen?" Waarop Van Hecke in het vage moet blijven: "Dat staat niet in de tekst." Tjil Maes, van de Vlaamse Vereniging voor Studenten (VVS) en lid van de Sociale Raad van de Gentse unieff, reikt uit dat de sociale sektor in 1995 de barak mag sluiten indien de maatregelen elk jaar herhaald worden.

Studenten ondermaats

De vertegenwoordigster van de liberale studenten spreekt zich uit vóór een selectief beleid in de sociale sektor — Almkost alleen voor de armste studenten dus — en vóór privatisering. Het arme kind geraakt niet goed uit haar woorden, zoekt argumenten die keer op keer weerlegd worden met

harde cijfers door Walter Van Espen. Tijdens de pauze wordt ze opgepept door de hevig opgewonden voorzitter van de liberale studenten.

Maar ook tijdens het vragenuurtje gaat ze onderuit. De discussie gaat over privatisering van de kuisdienst. Bernard Mazijn, voorzitter van Sociale Raad, verwijst naar een gebouw van het Boerenkot in Gent dat, sinds het privé wordt gekuist zo ongeveer in staat van ontbinding moet verkeren. Na enig geruzie krijgt de liberale het op haar brede heupen: "Kunnen we niet stoppen over de kuisvrouwen, ik vind dat zo een viezigz iets." Waarop kuisvrouwen en studentenpubliek luid hun afkeuring laten blijken.

Wel moet gezegd worden dat ook de twee andere studenten ondermaats bleven, er werd gederwt over de toekomstigheden en alleen Walter Van Espen maakte een gedegen indruk door concrete vragen te stellen en door de zaak in een bredere kontekst te plaatsen. Over het verband tussen sociale sektor en demokratisering van het hoger onderwijs werd niet gesproken; de voor de hand liggende vraag of een blokkering van de sociale betoelaging zou samengaan met een indeksering van de beurzen, werd niet gesteld. De Gentse studenten hebben de kans gemist om, via Johan Van Hecke, enkele concrete grieven en vragen door te spelen aan minister Coens.

Frederic Marain

Opsporing verzocht

HEVERLEE — Donderdag 10 december hebben enkele grappassen hun lusten botgevierd op de auto van VTK in de volksmond VTKar. Donderdagnacht vóór 20.00 u, stond de VTKar geparkeerd in de De Lignestraat te Heverlee, vlakbij de hoek met de Waversebaan. Vrijdagmorgen rond 8.00 u, zes uur later, werd de VTKar teruggevonden op de trappen van de kerk van Heverlee, zo'n 50 meter verder. Enkele grappassen hadden de VTKar dus verplaatst. En het heeft hen ook wat moeite gekost, want de handrem was aangetrokken en alle deuren waren op slot.

Vermits de VTKar die bewuste vrijdagmorgen weggesleept werd door de politie, kon men er bij VTK kennelijk niet mee lachen. VTK heeft namelijk al klacht tegen onbekender neergelegd. Maar nu komt de kat op de koord; VTK zoekt bovendien personen die nuttige tips kunnen bezorgen over de daders, in ruil voor een bak bier. Iedereen die iets weet over deze "verplaatsing" wordt verzocht zijn informatie door te geven aan VTK, hetzij door eens langs te gaan, hetzij

telefonisch, hetzij schriftelijk, al dan niet anoniem.

Personen die dit grapje nog eens willen uithalen zijn gewaarschuwd: als ze betrappt worden, zullen de maatregelen drastisch zijn.

Alle nuttige tips worden in ruil voor een bak bier verwacht bij VTK, Groenveldlaan 1, blok 5/0, 3030 Heverlee (016/20.00.97).

Bruno Peeters

Er bestaat ook zoiets als een Veto-klapstik en het voordeel daarvan is dat je dat ergens op kan plakken. Kopen dus maar voor 20 BEF.

Schiltz

(foto Veto) Nothomb

(foto Veto)

Debat Schiltz-Nothomb

Federalisering: droom of werkelijkheid?

Het debat, dat woensdagavond in de Valk tussen Schiltz en Nothomb werd gehouden, beloofde boeiend te worden. Het onderwerp, waarover gedebatteerd zou worden, was namelijk de staats-hervorming. Professor Demeyer trad als moderator op. Erwin Meulepas, voorzitter van de VU-jongeren, sprak het inleidende woord.

Nothomb, die het eerst aan het woord kwam, legde er de nadruk op dat, in de huidige crisissituatie, de economische en sociale problemen prioriteit zijn ten opzichte van de kommunautaire. Terwijl men in de jaren zeventig en tachtig vooral aan het uitdokteren van communautaire formules (denk aan het Egmontpakt, de wet van tachtig) aandacht heeft besteed, doet zich volgens hem nu eerder de tendens gevoelen iedere problematiek nationaal te behandelen. Hij was van mening dat men in de toekomst de huidige instellingen, zowel de nationale als de gewestelijke, moet perfectioneren, zodat ze leefbaar worden voor Vlamingen en Franstaligen.

Het belang van de burger kon volgens hem ook door gemeenten of interkommunales behartigd worden, weliswaar onder het waakzame oog

van de staat.

Onwil

Nadat Nothomb zijn standpunt naar voren had gebracht, kwam Schiltz aan het woord. Hij kreeg van meet af aan de lachers op zijn hand door te beweren dat één van de verschillen tussen Nothomb en hemzelf erin bestond, dat Nothomb minister was dank zij de CVP, terwijl hijzelf het juist niet meer was dank zij de CVP. Daarna schetste hij in grote lijnen de geschiedenis van de staats-hervorming vanaf de jaren 1966-1967, om te konkluderen dat men in de wet van tachtig niet eens de term 'federalisme' had gebruikt. Dit zou wijzen op de onwil federalisering door te voeren. Nochtans zou men er in 1980 zo van overtuigd geweest zijn, dat de autonomie van de gewesten spoedig een feit zou zijn, dat men toen aarzelde nog een minister van Binnenlandse Zaken aan te stellen. Schiltz konstateerde echter dat men de laatste vijf jaar een andere richting is uitgegaan. Sinds 1980, zo zei hij, doet men al het mogelijke om de bevoegdheden, die toen aan de gewesten

werden toegekend, te loochenen. De provincies en de gemeenten zouden door de nationale regering gespekt worden, nu zij in financiële mogelijkheden verkeren. De nationale kas zou immers het best gevuld zijn en de centrale regering zou er op rekenen dat de gemeenten en provincies, omdat zij door de staat gesubsidieerd worden, een tegenmacht zouden vormen tegen de gewestregeringen. De nationale regering, zo zei Schiltz, wendt haar fondsen eigenmachtig aan, zonder zich te storen aan de bevoegdheid van de gewesten. Deze bevoegdheid wordt steeds genegeerd, omdat een aantal partijen en mensen de wet van tachtig tegen hun zin hebben gestemd, en omdat men dikwijls teveel bekommerd is om de eigen partij. De voornaamste knelpunten in verband met de staats-hervorming zouden zijn: een te grote gierigheid bij de verdeling van de bevoegdheden, het dotatiesysteem en de kumulatie van ambten in de nationale en de gewestregering. Wat de toekomst betreft, was Schiltz van mening dat men het sociaal-economische niet op het voorplan kan

plaatsen, vooraleer de federalisering goed en wel doorgevoerd is.

Irrationeel

Na de vurige redevoering van Schiltz, stelde professor Demeyer het publiek in de mogelijkheid te reageren. Wij onthielden uit de talrijke vragen en reacties vooral het volgende. In verband met een vraag over het Heizeldrama, zei Nothomb dat hij in juni verbaasd was geweest dat zo'n irrationeel probleem gekreërd kon worden, terwijl de sociaal-economische discussie volop aan de gang was. Ook de kommunautariseren van het onderwijs vond hij een emotioneel geladen, en dus bijkomstige kwestie. Hierop repliceerde Schiltz gevat dat de herauten van de sociaal-economische prioriteit er blijkbaar niet voor terugschrikt de regering te laten vallen over zulke kwesties. Bovendien vond hij het erg eigenaardig, dat het parlement naar huis wordt gestuurd als de sociaal-economische politiek voorop staat, terwijl in normale omstandigheden de regering haar ontslag indient als ze geen akkoord kan bereiken.

Brussel

Uiteindelijk kwam men bij het hete hangijzer Brussel terecht. Schiltz sprak zich uit vóór het behoud van Brussel als hoofdstad. Er zouden wel bestuursmechanismen in geïnstalleerd moeten worden om te beletten dat de ene gemeenschap door de andere onder de voet wordt gelopen. Ook hield hij een pleidooi voor een herziening van de gemeentelijke indeling van Brussel en de verruiming van de internationale dimensie van deze stad. Volgens Nothomb zouden tien jaar FDF het gevolg geweest zijn van de slogan "Brussel Vlaams". Nu echter achtte hij een consensus tussen Vlamingen en Walen in Brussel wel mogelijk.

Professor Demeyer besloot het debat door de hoop uit te drukken dat beide gesprekspartners nog vaak in formeel contact met elkaar zouden hebben zoals in de periode vóór het Egmontpakt. Het was een interessant debat, dat veel woorden, maar gelukkig geen bloed deed vloeien. De VU-jongeren kunnen tevreden zijn.

Lia Baudouin

Nieuw Rechts is in opmars — althans, dat hoor je overal — en vermits de schrijvende pers tot nader order de weerspiegeling blijft van wat er in de samenleving beweegt, komen er nieuwe bladen op de markt: Leuven heeft *Faze* en Vlaanderen *Topics* en dat hoort zo. Niets is triester dan een tegenstrever die onzichtbaar of ongrijpbaar is, dat zijn immers de ergsten. Nu doet Luk Vandriessche, hoofdredakteur van *Topics*, echt niet veel moeite om onzichtbaar en ongrijpbaar te blijven: voor de Universitaire Werkgroep Literatuur wilde hij donderdag 12 december graag komen uitleggen hoe zijn blad marcheert en welke jongensdromen hij koestert.

Van meet af aan was hij duidelijk: een blad dat vertrekt vanuit een ideologie heeft meer overlevingskansen dan een blad dat op puur commerciële motieven drijft. De ideologie van *Topics* is vrij simpel: rechts van het centrum. "Ik herken me een beetje in de CVP, wat meer in de PVV, altijd minder in de Volksunie, een zeer klein beetje in het Vlaams Blok en ik ben allergisch voor de SP." Daar hoefde geen tekening bij.

Geolied

De financiële basis van zijn blad was al evenmin een geheim: een Nederlander met belangen in de oliesector vond dat er zonnig eens een tegenstem moest komen tegen wat hem niet aanstond in de pers. Vermits de Nederlandse markt oververzadigd is, en marktsituaties in Vlaanderen een braakliggend segment van 80000 exemplaren voorspiegelden (tegen de helft van de kosten), was de keuze snel gemaakt. Ondertussen is het aandelenpakket progressief in Vlaamse handen verhuisd, en tegen maart '86 (dus na tweeënhalf

Ieder zijn blad: een avondje

TOPICS

jaar) hoopt Vandriessche het *break even point* te bereiken. Wat geen sinekure is met een wekelijkse kostprijs van dik anderhalf miljoen: elk aan 50 fr. verkocht *Topics* nummer kost het bedrijf 55 fr. Er worden 54000 exemplaren gedrukt, er zijn 10000 abonnementen, 24000 bladen in losse verkoop en 10000 worden als promotie verstuurd. De rest is voor archief en strategische voorraad, zeg maar papierslag. Samen goed — zo beweert *Topics* ten gerieve van adverteerders — voor 1000000 lezers. Tenminste, op basis van een markt-onderzoek dat zou uitgewezen hebben dat de gemiddelde *Topics*-lezer uit een vierpersoonsgezin staat. Een vierpersoonsgezin met als kenmerken "jong, dynamisch, ambitieus, stedelijk, actief, met een zekere wrevel tegen de traditionele persmedia en met een behoorlijk inkomen" — in de Angelsaksische wereld heet dat *yuppies* (Young Urban Professionals): een interessante doelgroep voor adverteerders, die voor ongeveer 90% van de kostprijs van het produkt zullen moeten instaan.

Polarisatie

Om die doelgroep te bereiken speelt *Topics* zonder aarzelen in op de groeiende polarisatie. Het werpt zich op "voor de grootst mogelijke individuele vrijheid, de vrije markteconomie en de traditionele Westerse waarden", vooral dan het gezin als basis van de samenleving. Reclame voor *Durex* — jawel — kan dus niet (hoe die *yuppies* hun gezinnen dan tot vier personen beperkt weten te houden, wist Van-

driessche niet te vertellen en ook had hij het verlies aan verkoop van zijn blad nog niet ingeschat moesten die morgen allemaal twaalf tot vijftien kinderen krijgen).

Om die waarden te verdedigen over het Vandriessche geen objectiviteit na: "Ik geloof daar niet in, in objectiviteit. Als ieder zich profiteert aan zijn lezers vertoont, dan weet de lezer wat hij te verwachten heeft en hij is dan intelligent genoeg om zelf uit te maken wat hij aan jouw berichtgeving heeft". Uiteraard kreeg hij op dit punt tegenwind — het doodveuren van *Greenpeace* als marjonet van de Sovjets, en tendentieuze berichtgeving over het vreemdlingenprobleem werden hem voor de voeten geworpen. "Ik raad je aan eens in die wijk te gaan wandelen waarover wij toenschreven" ketste Vandriessche de interpellant terug. "Ik heb er twee jaar als wijkwerker gewoond" was het lakonieke antwoord. Even dreigde er dan wat ideologisch geharewar, met welles-nietes argumenten en vooral scherpe kritiek op de vaagheid van *Topics* kwa bronnenvermelding (*Topics* heeft zijn informatie nogal vaak van "bevoegde waarnemers", zo werd beweerd, en dat vonden een aantal toehoorders niet netjes; "vermits bronnen nooit volslagen objectief zijn, gooi je je bronnen helemaal overboord" was een zuurroete opmerking).

De lezer oordeelt

Vandriessche bleef echter — onverstoorbaar en bijzonder charmant — herhalen dat het de lezer was die

oordeelde, dat het de polarisering was die hem en zijn blad in de lift hielpen, en dat het zijn taak niet was alle mogelijke nuances aan te brengen: "Onze lezers zijn mensen met een brede waai van interesse, maar met weinig tijd. Wij bieden hen vluchtige, makkelijk consumeerbare informatie, zodat zij in grote trekken bij kunnen blijven. Willen zij ergens dieper op ingaan, dan hebben die mensen het geld om zich gespecialiseerde vakliteratuur aan te schaffen, van ons krijgen ze slechts een eerste voorsmaakje." Waarop de opmerking: en als je bij die doelgroep vooroordelen ziet groeien die je als journalist niet meer gezond vindt? Reageer je daar tegen of drijf je mee met de stroom? Het antwoord tederde duidelijk in de richting: reageren tegen vooroordelen van de eigen doelgroep is zowel ideologisch als commercieel onverstandig; het is de taak van de journalisten en de media van de overkant om dat te doen, en — weer eens — de lezer kan zelf uitmaken waar hij staat.

Of je jezelf als journalist zo niet ongeloofwaardig maakt? Vandriessche vond van niet: "Je kunt toch niet alleen tevreden stellen", en "de lezer is in feite iemand die inkassert en zeer conservatief reageert. Van zodra hij zich met een krant of tijdschrift heeft geïdentificeerd, moet er al veel gebeuren vooraleer hij afhaakt en verhuist." Gans de redenering kwam er in feite op neer dat een lezer een blad koopt met een bepaald verwachtingspatroon, zowel kwa vorm als kwa inhoud als kwa schrijfstijl (al is zo'n specifiek schrijfgelaat het moeilijkst om te verwerven); als hoofdredakteur maak je er dan over dat er in je blad geen dissonanten komen, dat je lezer zich niet bedrogen voelt en geen mening opgedrongen krijgt waar hij geen zin in heeft. "Waar ik niet tegen kan is grijshied in de journalistiek. Toon je zoals je bent aan de lezer en probeer er geen wetenschappelijk werk van te maken. Niets is frustrerender dan zo'n ellenlang artikel dat je niet

begrijpt of dat gewoon saai is."

Grijsheid of regenboog

Vandriessche overtuigde niet. Geen mens betwistte zijn stelling dat absolute objectiviteit onbereikbaar is maar de manier waarop *Topics* dat probleem in een aantal concrete kwesties aanpakt, werd door een meerderheid van aanwezigen duidelijk niet gesmaakt. En dat is maar goed ook: van de vaststelling van een onbereikbare objectiviteit verval je maar al te makkelijk in een op hol geslagen subjectiviteit, gebouwd op wilde hypotheses die precies daarom niet te weerleggen zijn, omdat elkt artikel zoveel pseudo-informatie bevatten kan, dat je telkens een dik boek nodig hebt om te antwoorden. *Bild Zeitung* loert dan om de hoek en Wallraf kan niet elke dag op pad. Wat mij daarom belangrijk lijkt, is inderdaad niet op jacht gaan naar een Utopia — de volslagen objectiviteit — maar wel realistisch werken aan een open society met in de hand gehouden, metodisch gecontroleerde subjectiviteit. Dat houdt onder andere in dat je wel degelijk tegen de vooroordelen van je eigen publiek, je eigen zuil, je eigen doelgroep durft ingaan: echt pluriforme groeit niet uit een gepolariseerd modersmiten, maar uit een interne kritische bevraging die de duidelijkheid doet toenemen, maar barricades afbreukt. Tussen wit en zwart ligt niet altijd grijs, daartussen kan ook een rijkdom van het spectrum liggen en precies die rijkdom vormt nog steeds de beste onderbouw van een volwassene, democratische samenleving. Wanneer je teveel gaat werken met "bevoegde waarnemers", dan zit je verduvelde vlug op glad ijs, maar als commercieel ingestelde handige jongen leek Vandriessche niet wakker te liggen van het marktsegment dat daarvoor vrees. Misschien zijn die ook niet interessant voor adverteerders? Hoe het ook zij: Vandriessche overtuigde niet, maar hij charmeerde. En misschien was dat wel zijn bedoeling?

Eddy Daniels

Ontgoochelend Teledeum

Albert Boadella, regisseur van Teledeum, noemt zijn stuk — vorige woensdag en donderdag in de Leuvense Stadsschouwburg opgevoerd door het "Kollektief Internationale Nieuwe Scène" — volks, direkt en klaar. Als 'volks' synoniem is met platvloers, laag-bij-de-gronds, voorspelbaar en goedkoop, heeft Boadella een prachtig stuk gekreëerd. Als dat niet zo is, kan je Teledeum alleen barslecht teater noemen, een belediging van het publiek.

Het begint allemaal al als een slechte mop: een Mormoon, enkele Katolieken, een Calvinist, een getuige van Jehovah, een Amerikaanse (dissidente) Katolieke, een Lutheran en een Anglikaan komen samen in een TV-studio voor de generale repetitie van een oekumenische dienst die ze de volgende dag gaan opvoeren en die via Eurovisie in heel Europa zal getoond worden. De heren en dames hebben besloten om al hun meningsverschillen opzij te zetten en ze hebben dan ook samen een draaiboek opgesteld voor de dienst. De scène is de studio, het

publiek in de zaal zijn mensen die de generale 'mogen' bijwonen en verzoekt worden hun bek te houden. 'Hyperrealisme' noemt Boadella dit, je kan het evengoed ouderwets geëksperimenteert noemen.

Christ ketchup

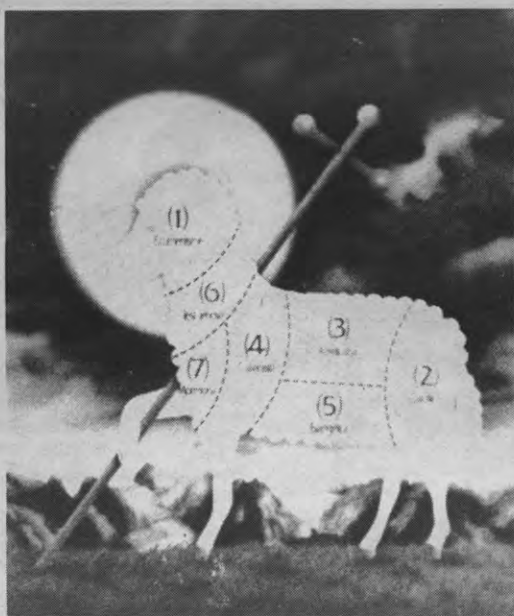
Teledeum werd in Spanje door het gezelschap 'Els Joglars' gekreëerd en enigszins aangepast voor opvoeringen in Vlaanderen. Heel begrijpelijk, maar moet zoets dan weer per se de vorm aannemen van o.a. een parodie op de typisch Limburgse en Westvlaamse uitspraakfouten? Moet er dan per se een grap over Zaïre komen, of over Rik De Saedeleer? De humor is zo voorspelbaar en ouderwets dat je alleen maar kan lachen met de domheid ervan. Kreativiteit is er helemaal niet, zowel de visuele als de verbale grappen komen van onder een dikke laag stof. Als er al iets spits gezegd wordt, is het op een toon van "hoor eens wat ik durf zeggen in een katoliek land" en dan krijg je ook een respons van "ik ben wel katoliek, maar hoor mij eens durven lachen". Het is helemaal niet gedurfd of shockerend (laat staan boeiend) priesters te laten praten over masturbatie, diefstal en racisme. Het is ook niet leuk ze keer op

keer groteske dansjes te laten uitvoeren en zich belachelijk te laten maken, bijvoorbeeld bij de commercial voor 'Christ Ketchup', het lichaam en bloed van Jezus in één fles...

De afloop van het stuk is al duidelijk van bij het begin. De geestelijken blijven inderdaad niet in staat de viering ordelijk te laten verlopen. Dat is niet te wijten aan ideologische twistpunten — die problemen zijn opgelost — maar aan heel kleinschalige, belachelijke dingen: wie mag het eerste zijn *credo* voorlezen, wie mag op de eerste rij staan, wie krijgt de 'beste' camera, wie mag met de grootste vlaggetje zwaaien, enzovoort. Dat idee is niet interessant, maar het wordt niet uitgediept of concreet gemaakt: het enige wat deze voorstelling te zeggen zou kunnen hebben, wordt verstoerd door de *slapstick*-aanpak en het bewuste overakeren.

Teledeum is zonder twiifel een misleuk van formaat. Grappen over de Kerk gaan er natuurlijk goed in bij een publiek dat met een katolieke frustratie geplaagd zit, maar dan heb je nog geen goed stukje teater gebracht. Daarvoor heb je namelijk een visie nodig, goede acteurs en een stevige tekst. Je kan zonder twiifel ook degelijk volkstheater maken (*Moeder Courage en haar kinderen*), zonder je te richten naar 'een kleine elite pseudo-intellectuelen' (programma). 'Volks' werd hier eeksuus voor luidheid.

Koen Van Muylen

Schaapachtig Teledeum

(foto Veto)

Ikonograaf van het nomadisme JOSEPH BEUYS

Naar aanleiding van een voordracht van Anny de Decker over de Duitse kunstenaar Joseph Beuys

Terwijl, op een vroege namiddag van mei 1974, Joseph Beuys per vliegtuig naar Amerika overkomt, wacht een "koyote" geduldig op zijn komst in een lokaal van de befaamde René Block Gallery te New York.

Iets ten zuiden van het uitgestrekte schiereiland Labrador wordt de kunstenaar blindelings omringd en gewikkeld in een vilten doek. Ook draagt hij voortaan als een primitieve skepter een iets gekromde herdersstaf. Vanuit Kennedy Airport bereikt een ziekenwagen geruisloos en in de kortste tijden de net vernoemde galerij. Daar bestijgt Beuys met hiëratische stappen de trap.

Gedurende drie dagen sluit de Duitse beeldhouwer, politicus en pedagoog Joseph Beuys zich, samen met het sympathieke, iets schuchtere diertje van de buitenwereld af. Op vrij natuurlijke wijze wordt de eerste kennismaking bezegeld: de wolf urineert in de vier hoeken van het lokaal, en bakent met dit spoor het terrein zijner bedrijvigheid af. Drie dagen lang zal Beuys he schepsel op verschillende wijzen trachten te benaderen, konverseren, brullen, hijgen, dregen, schuifelen, vallen, stappen, zwaaien, draaien, tasten naar de mogelijkheden van een ruimere communicatie met het wezen dat zijn eenzaam bestaan op de wijde vlakte van de

galerijvloer deelt.

Ook tekent zich aan de einder een papieren heuvel af: vijftig exemplaren van "Wall Street Journal", het gezaghebbend economisch tijdschrift op het Amerikaanse vasteland. Ook verstoort tenslotte het irriterend geluid van turbines, dat Beuys vooraf op een tape had vergaard, regelmatig de naakte doch comfortabele stilte van het gebeuren.

Onvoorwaardelijk koos Beuys voor de begeleiding van deze steppenwolf. Steeds gaat zijn voorkeur naar dieren die een nomadisch en vereenzaamd bestaan leiden, en zich af en toe, onder al te schaarse levensvoorwaarden, vergen in een min of meer coherente groep. Stilaan leiden ze in zijn werk een vraagstelling in naar de regeling van de vaak gespannen betrekking van het individu tot zijn samenleving. Bovendien genoot de "koyote" in het mystiek gekleurde, archaische, prekolombiaanse Amerika een onbegrensde verering: inkamatie van de stamvader, totem van verschillende bloedverwantschappen.

Het waren paradijselijke tijden oostwaarts Eden, tijden waarin het humane wezen zich in een onaangeroerde harmonie met zijn natuurlijke omgeving vereenzelvigde.

Met de komst van de zeegeverende, witte karvelen, en hun bagage van positivistische rationaliteit zou het bijklaar helemaal anders verlopen. De stamnaam "koyote" werd besmeurd door een pejoratief en beledigend gebruik. Mens en dier leden onder een onwaardige onderwerping. Nu nog dringen eenzijdig westerse elementen de afgesloten witte ruimte van de galerij binnen. Meedogenloos en onbeheersbaar draaft het gejank van turbines. Dagelijks worden de delicate raderwerken van

het financieel beleid door The "Wall Street Journal" geolied.

Door zijn subtiele benadering van de dierenwereld, en door zijn eksakt gebruik van voorwerpen en van vormeloze materialen, waarvan hij het verborgen potentieel van betekenis weet te openbaren, fokaliseert Beuys onze aandacht op een essentieel detail van onze maatschappij. Hij is een sjamaan die de gezengende kruiden van de kunst aanwendt om de diepste wonden van onze samenleving te helen, want zijns inziens behoren echte politieke en sociale problemen tot het veld van het artistieke, omdat zij in wezente te maken hebben met vrijheid, en dus met creativiteit.

Ikonografie

Menig schuw diertje dwaalt, trippelt, verschijnt en verdwijnt in het werk van Joseph Beuys.

Zwanen toetst hij naar hun intelligentie, hun aangeboren, lacione oriëntatievermogen, hun ruime, ruderale begaafdheid, in een reeks voortreffelijke tekeningen.

Treuurende elanden grazen troosteloos aan magere grassprietten langs de vage rand van immense ijsvlakten, migreren verder noordwaarts. Het zijn de ezname euraziatische lotgenoten van voornoemde steppenwolf. Meestal verschijnen ze, vaag getekend doch herkenbaar, als een prehistorisch vingeroefening, of vertegenwoordigen skeletonderdelen, stukken vacht of tandafdrukken in een "Aktion" het gedachtegoed dat door het levende dier wordt gesympoliseerd. Biezonder ontroerend is Beuys door het donzige gezoem van de bijenkorf. Het gonzen van bijen noemde Rudolf Steiner een "spirituele wereld", een intuïtie, een aangeboren logica, die het ijsijk-koel positief rationele intellect vervangen kan. Daarenboven zijn zijn voortreffelijke beeldhouwen. Zij voeren namelijk delicate metamorfozen uit: zij vergaren ijverig het zachte, warme, vormeloze, mysterieuze-organische was, bereiden het, kneden het tot een plastisch deeg, dat ze rijgen tot harde, rigide, kristalachtige anorganische honingraten.

Beuys is een bezige bij die niet alleen was, maar ook vormeloze klompen amorf vet verzamelt in een strakke rechte hoek van de ruimte en het kneedt tot die hoek gevuld is, en de vetryamide afgesloten wordt door een hellend vlak, dat duidelijk de sporen van het kneden draagt. Het betreft hier de basiskulturele daad, die het amorf materiaal, de tekens van beweging en kneding en de rigiditeit van het strakke geometrische eindresultaat in één voorwerp verenigt.

Pas nu besef ik, dat ik, starend naar het iets geheimzinnig, vierpotig imaginair gezelschap van de kunstenaar, nog steeds niet de reden heb gegeven die mij er plots toe leidde in deze geprezen Vetokolommen over de Duitse kunstenaar Joseph Beuys te schrijven: Anny de Decker leidde namelijk op donderdag 4 december in de lokalen van de Leuvense Akademie, tijdens een zeer boeiende én korte toespraak, voor haar publiek het leven en dus het werk in van deze man. De man die zijzelf gedurende de latere zestiger jaren promoveerde in de door haar gehouden, legendarisch geworden "Wide White Space Gallery" te Antwerpen, waar ook onder andere Panamarenko en Broodthaers openhartig werden onthaald.

Zij legde in haar voordracht de nadruk op de wijze waarop Beuys een waarde weet toe te kennen aan het objekt, het materiaal en het wezen dat hij in zijn "Aktionen" betreft. Zij wist ook andere facetten van zijn bedrijvigheid te vernoemen, die wellicht wegens de omvang van

de materie en het gebrek aan tijd door haar enigszins werden terzijde gelaten. Zo kwamen zijn politieke en sociale aktie, zijn pedagogie minder aan bod, hoewel het hier ook eksplisiet onderdelen betreft van een algeheel kunstenaar: want "leven is kunst" omdat het in wezen, dagelijks, gaat om creativiteit.

Het betrof hier echter Beuys' wijze van betekening.

Eurasia

Beuys verzamelt rond zich een min of meer onveranderlijke areaal van voorwerpen die regelmatig in zijn werk verschijnen.

Vaak zijn ze betrokken geweest in een uitzonderlijk biografisch gegeven van de kunstenaar. Ook verwijzen ze regelmatig naar indogermaanse mytologieën, een keltisch verleden, myten en sagen. Zoals zijn ze nauw verwant met prehistorische gebroeksvoorwerpen, of roepen ze ingeteeld het beeld op van vervallen, steriele verouderde, onbruikbare produkten van een gesofistikeerde technologie. Ook hebben ze te maken met een toestand van ziekte, van zwakheid, koorts, bewusteloosheid en verval. Maar eerst betreft het voorwerpen die de ezname nomadiër dagelijks benadert, wanneer hij langzaam voortschrijdt over de diep gevoren, eeuwig verlaten ijsvlakte.

In zijn tekeningen benadert Beuys deze voorwerpen één voor één, apart, analyseert ze, toetst ze naar een mogelijke rijkdom aan betekenissen. Dan associeert hij een aantal geselecteerde objekten in een reeks opeenvolgende "Aktionen", omschrijft niet al te streng de functie die zij in het geheel vervullen, zodat zij de ontvankelijke dragers worden van een complexe meerduidige betekenis. Enerzijds vanuit hun optreden in een geheel van interagerende semantische velden, mytologie, autobiografie..., anderzijds wegens hun herhaald gebruik in een gewijzigde kontekst, schakelt Beuys de dagelijkse, armzalige, halfvergane gebroeksvoorwerpen van zijn bestaan in een voortdurend evoluerende alchemie van sediment, geheugen, en ervaring.

In 1943 wordt het vliegtuig dat Joseph Beuys bestuurt, iets ten noorden van het Krimeland afgeschoten. Gedurende acht dagen wordt hij verzorgd door leden van een nomadenstam. Halfbewust en koortsig ervaart hij de aanwezigheid van voorwerpen en dieren die het dagelijkse leven van de Tartaren uitmaken. Tenslotte wordt hij naar een militair hospitaal getransporteerd waar hij verzorgd wordt voor een ernstige hoofdwonde.

Ziekte en zwakheid, koorts en bewusteloosheid behoren sindsdien tot die toestanden, die in staat zijn het humane bewustzijn te veruimen. Beuys wist zich toen vrij te maken van een al te eenzijdig positivistische westerse ingesteldheid, deze te veruimen tot die domeinen, die niet meer behoren tot het toetsbaar eksakte, wel tot de myte, de religie, en tot de associatie, de analogie, tot een "logique de l'à peu près". Beuys wenst deze openbaring ook toe aan zijn medewerkers, en schudt daarom vaak zijn toeschouwers wakker met cimbalengeschal voor een uiterm moment van bewustwording.

Want vaak droomt hij luidop van een winters Arcadië, dat hij situeert ergens tussen het westen en het verre, verre oosten, ergens aan de rand van permanent bevroren continentale vlakten. Daar zou het volmaakt denken van deze twee beschavingen tot verzoening en versmelting komen. Een utopisch bovenbewust Eurazier zou er dan, samen met de eland, verder noordwaarts dwalen.

Patrick Greeve

Joseph Beuys, "I like America and America likes me", New York, 1974.

Coïtus Interruptus bij "Het Grote Klaarkomen"

Het Grote Klaarkomen is de naam van de recentste teaterproductie van de Leuvense vzw *Het Affront*. Het thema van deze voorstelling: zelfmoord. Een cynische titel dus, en een gewaagd onderwerp dat nog steeds in de taboe-sfeer ligt. Ondanks de duidelijke inspanningen van de regisseur en de twee actrices komt deze voorstelling echter niet van de grond, zodat je als toeschouwer niet bepaald *bevredigd* de zaal kan verlaten.

De vzw *Affront* houdt zich geregeld bezig met teater, en meer bepaald kritisch teater. Ze begeleidt vooral vrouwen die in dit verband naar buiten willen treden en begeleidt ze professioneel. Met *Het Grote Klaarkomen* is duidelijk één en ander fout gelopen. Professioneel is het stuk zeker (nog) niet te noemen: de belichting is heel pover (er kan met weinig middelen meer bereikt worden), de geluidsband staat nog niet op zijn poten en de ruimte wordt niet optimaal benut. Het is wel een prima idee om de mensen aan tafeltjes te zetten zoals in een kabaret, maar dan moet er ook iets gedaan worden met die ruimte. Daarvoor echter zijn beide actrices nog te onervaren: ze kunnen de confrontatie met het publiek niet aan.

Bloot

Zelfmoord is een controversieel onderwerp en het is op zich al de vraag of je daarover twee keer 40 minuten zinnig kan praten — het gaat vaak meer om gevoelens dan om rationele

redenen — laat staan dat je je dan nog beperkt tot een visie op zelfmoord: "Ik ga dood als ik dat wil."

Het uitgangspunt van *Het Grote Klaarkomen* is dat elk mens een potentieel zelfmoordenaar is, en de twee vrouwen op het podium besluiten te allemaal de revue te laten passeren: de werklozen, de alcoholici, de drugverslaafden, de bejaarden, de kinderen, ... Daarnaast worden ook meer tragische gevallen aangepakt: de zelfmoorden in concentratiekampen, gevangnissen en oorlogen. Een sombere revue, zo op het eerste gezicht, maar alles wordt ironisch-cynisch (soms lompweg sarkastisch) aangebracht: "Lach eens met zelfmoord." Dat dit contrasteert met de inherente ernst van het onderwerp is evident en vaak overleefde zo noch de boodschap, noch de presentatie.

De twee actrices spelen met ontbloot bovendien. De regisseur, Philip Demeester, verklaart in de programma-brochure uitvoerig waarom, maar overtuigt niet: de naaktheid was helemaal niet functioneel en *ontnam* de voorstelling voor een groot deel haar erotiek.

Manifesten

De meeste bezwaren heb ik echter tegen de tekst. Losse flarden kunnen ideaal zijn om alle facetten van een probleem te belichten, maar dan moet je wel voor een konstante ton zorgen. Sommige teksten zijn heel sterk en worden ook aanvaardbaar gebracht, maar meestal zit je te luisteren naar diepgaande, ideologisch verteken(en)-de manifesten die gewoon niet op de planken te brengen zijn zonder overvelend over te komen. Om dat te

Het Grote Klaarkomen: zeg dat wel...

(foto Veto)

beletten is het namelijk noodzakelijk dat ze perfect gebracht worden. Ann Van Maercke deed dit al bij al niet zo slecht, maar Vera Van Den Bergh ging dikwijls in de fout. De dikte van *beiden* was vaak te mat en monotoon, bepaalde akcenten werden verkeerd gelegd zodat soms de pointe van een passage compleet de mist in ging. Op het einde had je zo wel hele hopen tekst te horen gekregen, maar wist je niet waar het over ging.

Het Grote Klaarkomen heeft zichzelf van kant gemaakt door te veel tekst en te weinig doorzicht. Een grondiger selectie van de teksten en een meer verantwoorde dramatische aanpak zouden deze voorstelling kunnen redden, maar waarschijnlijk is gewoon de basisidee te moeilijk om ooit een aanvaardbaar teaterstuk op te leveren.

Koen Van Muylem

Het Grote Klaarkomen is nog te zien in Leuven op vr. 17 en za. 18 januari 1986, in *De Proletaar*, Mechelsestraat 72.

MEI '86
KOMT
EROOAN!

Aan alle kalkoenen wensen wij: een zalig kerstfeest en, als 't God belieft, een gelukkig nieuwjaar. En, lieve lezer, wat had u gewild? Ook een zalige zeker? De ballen, ja!

Tenoren van de Nieuwe Duitse Schilderkunst

BASELITZ - POLKE - KIEFER

Naar aanleiding van een voordracht van Jo Coucke over Georg Baselitz, Sigmar Polke en Anselm Kiefer

Sinds de kolossale 'vergissing' van de jaren dertig heeft Duitsland altijd een erg specifieke positie ingenomen. Zo ook in de kunst, die sterk getekend is door de geschiedenis van het Duitse volk. Het politiek engagement van een Joseph Beuys kan in dit perspectief gezien worden, maar ook de ontwikkeling van wat men nu — niet zonder simplificatie — de Nieuwe Duitse schilderkunst noemt, wordt pas echt pregnant in zijn historische context.

Deze context was voor Jo Coucke het uitgangspunt in zijn lezing over Georg Baselitz, Sigmar Polke en Anselm Kiefer, drie persoonlijkheden uit de hedendaagse kunst. Vooral voor Kiefer, die in 1945 geboren is, is dit een doorslaggevend punt. De manier waarop Kiefer omspringt met zijn culturele erfenis is werkelijk bijzonder en het maakt hem zonder meer tot één van de meest belangwekkende, maar ook controversieelste kunstenaars van tegenwoordig.

Baselitz

De positie van Baselitz is minder zwaar geladen. Baselitz is van geboorte Oostduits — dit wil zeggen: bij de splitsing werd hij tot Oostduitsler benoemd — maar hij nam in 1957 zijn intrek in West-Berlijn. In het begin van de jaren 60 komt hij artistiek naar buiten: op het moment dat de kunst op straat terecht komt (Fluxus, de Happenings) en het museum samen met het traditioneel artistiek object volkomen in diskrediet geraakt (eerst met de arte povera, later met de conceptuele kunst), op dat moment doet Georg Baselitz een merkwaardige keuze. Hij kiest namelijk voor de figuratieve schilderkunst, dus voor het traditioneel object en regelrecht in conflict met het heersende abstract-ekspressionisme van een Jackson Pollock.

Zeer bijzonder is ook het feit dat Baselitz terugkeert naar de kristelijke ikonografie: zo schildert hij figuren met gestigmatiseerde handen, wat anno 1965 een verbijsterend effect heeft vermits de moderne kunst schoon schip had gemaakt met dergelijke 'beelden'.

Het einde van de jaren 60 (het tijdperk van de conceptuele kunst) betekent voor Baselitz een ommekeer: voortaan schildert hij zijn motieven op hun kop, en hij weet op die manier de figuratieve schilderkunst te *conceptualiseren* (dit is: te een concept of gedachtenconstructie maken). "Tussen kijken (naar het te schilderen motief) en uitvoeren (als beeld op zijn kop) is een denkpausje vereist," aldus Jo Coucke. En daar staan we dan: Baselitz twijfelt, net als de abstracte kunstenaars, aan het beeld als geschikt medium voor betekenistransport (vandaar dus motieven op hun kop). In de schilderkunst heeft de *boodschap* elke geloofwaardigheid verloren en voor Baselitz is dat ongetwijfeld een reactie tegen het sociaal-realisme dat in Oost-Duitsland tot staatskunst verheven werd.

Polke

Sigmar Polke is een kunstenaar van een heel ander gehalte: veel intellectueler, moeilijker te vatten, veel kryptischer. Polke rekent de stijl-vastheid tot zijn grootste vijanden, en daarin alleen al verschilt hij fundamenteel van zowel Baselitz als Kiefer. Polke heeft eigenlijk meer weg van de speelse aanpak van dadaïstisch geïnspireerde kunstenaars als Francis Picabia en ook Gerhard Richter.

Zo maakt hij schilderijen die overduidelijk rasterpatronen vertonen: het lijkt erop dat hij ook werkelijk met een druktechniek werkt zoals Andy Warhol met zijn beroemde zeefdrukken. Maar dat is (althans in beginsel) niet zo. Alle rasterpunten zijn met de hand geschilderd en Polke levert daarmee een ironisch commentaar op zowel de pointillistische techniek van de impressionist Seurat als op het statuut van het kunstwerk als reproduceerbaar produkt (in dit verband kan verwezen worden naar *Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid*, een essay van Walter Benjamin).

Polke behandelt in zijn kunst erg veel thema's

en hij doet dit bijna met de interesse van een wetenschapper, zij het met veel ironie en luchthartigheid. Hij wil in elk geval het *Romantisch beeld van de kunstenaar* ontkrachten en demytologiseren. Getuige daarvan bijvoorbeeld zijn schilderijen geschilderd met giftige verf: "Dat maakt de kunst dan toch nog een beetje gevaarlijk," denkt Polke. Ook Polke is van geboorte Oostduitsler en kwam in 1953 naar Düsseldorf.

Kiefer

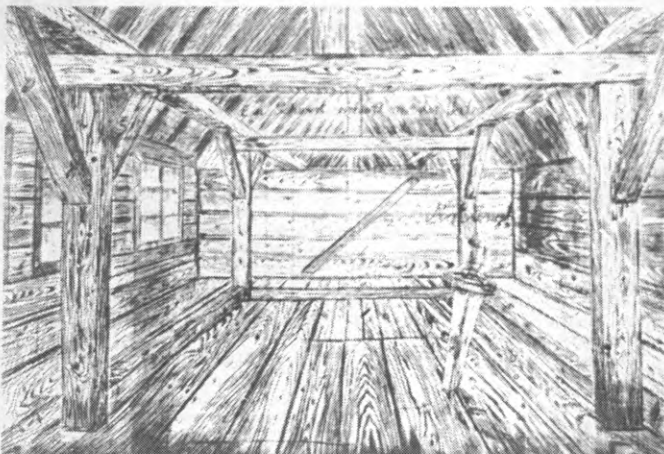
Bij Anselm Kiefer niets van dat alles. Kiefer is een geboren en getogen Westduitsler, bouwjaar 1945. In schril contrast met Polke zoekt hij aansluiting bij de Romantische kunstopvatting en put hij uit de sterk geladen Duitse cultuur: Wagneriaanse thema's en de architectuur van Schinkel (Coucke sprak ook over Albert Speer, nazi-architect) zijn bij Kiefer niet uit de lucht. De titels van zijn werken liegen er niet om: *Het graf*

van de onbekende schilder, waarin de pathologie van de oorlog verbonden wordt met Kiefers pathologie van de schilderkunst, *Brunhildes Tod*, *Resurrexit*, en dergelijke.

De symboliek is zo vaak geladen en zo sterk verbonden met de recente geschiedenis van Duitsland, dat ze niet anders kan dan sterke emotionele reacties oproepen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Kiefer meer dan eens beschuldigd wordt van nieuw-rechtse sympathieën. Volgens Jo Coucke is dat een onrijpe interpretatie. Het gaat hier immers om wat Coucke noemt de *strategie van de affirmatie*: Kiefer is in feite een *martelaar*, die taboes als de Hitlergroet openlijk op tafel gooit, en daarmee het dekfel van de geschiedenis ostantatief oplit.

Kiefer is zeker ook de wegbereider geweest van het Duitse neo-ekspressionisme; een aspect dat in Couckes lezing niet echt aan bod kwam, maar dat wel belangrijk is omdat met dit (restaurantief) ekspressionisme de kunst opnieuw terechtgekomen is in een duidelijke figuratie, waarin ook de traditionele schilderkunstige technieken een belangrijke rol spelen. Maar eigenlijk is dit een ander hoofdstuk.

Didier Wijnants

Anselm Kiefer: een controversieel kunstenaar die opnieuw aansluiting zoekt bij de grote Romantische traditie in de kunst.

Alternatieve les bij Katechetika Waar blijft God in Zuid-Afrika?

In het kader van de rouw dag tegen apartheid organiseerde Katechetika een alternatieve les, over de godsdienst in Zuid-Afrika. Professor Georges De Schrijver schetst voor 'n 100-tal godsdienstwetenschappers kort de bekende situatie: prive-stranden voor blanken, leger en financiën geregeld door blanken, stemrecht voor blanken enz... Ook de staatsgodsdienst schikt zich binnen dit systeem. Meer nog, zij legitimeert de apartheid op grond van de bijbel. Aarts-vader Noach had drie zonen. Eén daarvan week uit naar de streken van Ethiopië. Deze zoon verspersoonlijkt nu de ganse zwarte bevolking, zodat de staatsteologie mag besluiten dat de zwarten een minderwaardig ras zijn. Op deze soort theologie is al heel wat reactie gekomen. Onlangs werd het kairoso-dokument, ondertekend door honderd twintig theologen, gepubliceerd. Het bespreekt de staatsteologie, de theologie van de officiële kerk, onderwerpt deze beide aan een scherpe kritiek en stelt een zwarte theologie voor.

De staatsteologie zoekt dus op grond van de bijbel naar argumenten om de blanke superioriteit te bevestigen. Zo halen deze theologen veel het citaat uit de Romeinenbrief van Paulus aan: "Ook het bestaande gezag is door god ingesteld. Wie zich tegen het gezag verzet, verzet zich tegen gods verordening (Rom 13,1-2)". Deze tekst geeft op het eerste zicht de Botha-regering gelijk. Maar als we weten dat deze tekst een waarschuwing is tegen religieuze anarchisten die zich niet engageren in de maatschappij, kunnen we hiermee apartheid niet verdedigen. En vooral: Paulus spreekt zich niet uit over de onderwerping van een kristen aan een onrechtvaardige structuur. Ook de idee van het beloofde land wordt vaak door staatsteologen gebruikt. God geeft een land kado aan een volk, hier de blanken. Maar dan wordt god een god van zweepslagen, traangas en rubberkogels; precies het tegenovergestelde beeld van de god van de bijbel.

Protesttheologie

Vervolgens wordt de officiële kerkelijke theologie onder de loep genomen. Zij roept op tot verzoening en geweldloosheid. Is een dergelijke oproep voor abstracte verzoening dan wel zo kristelijk? In deze situatie zijn de eisen van de enen onverzoenbaar met die van de anderen omdat er zonde in het spel is. Nu, verzoening preken, is die zonde ontkennen en indirect de machthebbers in het gelijk stellen. Jezus zei dat je zeven maal zeventien keer moest vergeven... als je tekent van inkeer ziet! Botha gaat echte, keihard door.

De geweldloosheid waar de officiële kerk over spreekt, is onzuiver omdat ze het onderscheid tussen geweld van bovenuit en geweld ter zelfverdediging niet maakt. Het is een gruwel in gods oog als de mens kapotgemaakt wordt door structureel geweld, maar het is geen gruwel in gods oog om zich daartegen te verzetten.

Tenslotte bespreekt het kairoso-dokument de zwarte theologie. Deze neemt afstand van de denkpatronen die door de blanken worden opgelegd. Het godsverstaan van de zwarte is fundamenteel verschillend van dat van een blanke. De zwarte is de achteruitgestelde, het slachtoffer van het apartheidregime, het object van de kolonisatie. Zwart staat voor alle onderdrukte volkeren. Zwarte theologie wil bevrijdend zijn. Zij constateert een ontsparing van de religioziteit in de geschiedenis. De kristen zou iemand zijn die moet bidden tot god opdat er iets zou veranderen. Veel inwendige spiritualiteit, geen werelds engagement. Deze ingesteldheid wordt aangeklaagd door de zwarte theologie omdat zij leidt tot schijnheiligheid.

Immers, een kristen heeft de morele plicht zich te verzetten tegen onrecht. Deze profetische protesttheologie stelt de oude kristelijke traditie van de gewettigde opstand tegen de tiran. Een tiran is een vijand van het algemeen belang. In Zuid-Afrika ligt de tirannie in het feit dat het huidige regime verkozen werd door een elitegroep.

Botha kan dus de apartheid niet opheffen want hij moet de belangen van zijn blanke kiezers verdedigen. Maar, dient dit regime wel het algemeen belang. Ook dat van de zwarten? Uiteraard niet. Zodoende kan het kwaad enkel weggenomen worden door een verandering in de kieswetgeving.

Uit solidariteit met de Zuidafrikaanse bevrijdingsstrijd en -beweging, herdoopten de godsdienstwetenschappers hun kringlokaal in "Mandelalokaal". Zij zijn bereid deze pastorale activiteit ook in andere kringen te volbrengen. (foto Veto)

Walter Van Den Broeck belaagd "Kunstenaars zijn geen luksepaardjes"

In de reeks "Kanselpreken" was het vorige week maandag de beurt aan Walter Van den Broeck, romancier en toneelschrijver. De topics waren zoals te verwachten en te voorzien was: zijn interesse voor het koningshuis, zijn sociaal engagement, zijn manier van schrijven, zijn literaire voorkeur... Een kleine greep uit het avondlijk gesprek.

De werken van Walter Van den Broeck komen pas tot hun volste recht wanneer ze gelezen worden in het licht van het zelfonderzoek waarmee de schrijver nu al een hele tijd bezig is. Hijzelf noemt dat project een "ik-onderzoek". In *Aantekeningen van een stambewaarder* (1977) ging hij op zoek naar zijn voorvaders en de tijd waarin zij leefden, naar datgene dus dat hem historisch bepaald heeft. In *Brief aan Boudewijn* (1980) laat het hoofersonage aan het staatshoofd de streek zien waar hij opgroeide. Het is een poging tot ruimtelijke en sociale definitie van zijn ik. In *Het beleg van Laken* (1985) tenslotte onderzoekt Van den Broeck zijn kulturele achtergrond, vooral aan de hand van teksten van de meest uiteenlopende types: van triviaal-teksten tot gekanoniseerde literaire oeuvres. In zijn laatste boek wordt het hoofersonage voor een tegenbezoek op het paleis van Laken uitgenodigd. Er hangt een zeer gespannen sfeer, overal zijn er militairen. "Steeds minder wordt mij gevraagd naar de betekenis daarvan", aldus Van den Broeck, impliciet verwijzend naar de recente golf van terreur. Het geheim van Laken wordt nog niet in dit boek onthuld. De schrijver wilde zijn roman nog een zekere openheid garanderen. "Wij leven in woelige tijden. Aan België werd in 1830 de onafhankelijkheid opgedrongen. Ze kan ons zo weer ongevraagd afgenomen worden."

Brieven en Staatshoofden

Er wordt massaal geschreven naar de koning en misschien nog meer naar de koningin, volgens de spreker. Het is tevens een familietrek bij de Van den Broecks, nu reeds drie generaties lang, om zich schriftelijk te richten tot de groten der aarde in tijden van spanning en onbehagen. Brieven schrijven

is daarenboven een noodzakelijk communicatiemiddel voor de Van den Broecks, die zowat over de hele aardbol verspreid zitten. "In mijn familie gaat de zon nooit onder."

Volgens Van den Broeck is de brief het enige medium waarmee mensen elkaar echt kunnen ontmoeten. Briefschrijvers ondervinden geen hinder van de fysieke aanwezigheid van de andere, wat de intimiteit verhoogt.

Werkproces

Het schrijven van een roman begint met het verzamelen van een berg historisch materiaal, waarin de schrijver langzaam een vorm ontdekt. Het schrijven zelf heeft voor Van den Broeck veel te maken met een innerlijke stemming. Hij heeft geen echt systeem of logica bij het schrijven. In tegenstelling tot de romantiek is de teatertekst na het schrijven ervan niet af. De teatertekst is een partituur die moet geïnterpreteerd worden door regisseurs en acteurs. Vandaar dat een ideale voorstelling onmogelijk is. Nochtans ontstaan er interessante resultaten wanneer de tekst van de schrijver bewerkt wordt door de

Zo weergt de zwarte theologie de staatsteologie en stelt voor dat de officiële kerk zich beter zou bezig houden met een heldere, ook sociaal-economische, analyse van de Zuidafrikaanse situatie dan met vage stellingen in te nemen. De kerk in Zuid-Afrika en ook bij ons moet immers ook een forum zijn van publieke discussie waar onrecht aangeklaagd wordt.

De schrijver sprak vol overtuiging. Dertig godsdienstwetenschappers stapten enkele uren later mee in de betoging.

Liesje Houben
Hans Van Cauwenbergh

Dag tegen apartheid

LETTEREN & WIJSBEGEERTE — Op dinsdag 10 december werd er aan onze universiteit een grote dag tegen de apartheid georganiseerd. Een van de onderdelen daarvan was het organiseren van alternatieve lessen. Voor L & W werd er, op initiatief van enkele germanisten, ook zo'n les op poten gezet. Omstreeks de middag kwamen een zeventigtal studenten samen om naar de verfilming te kijken van een verhaal van Nadine Gordimer.

Professor Doyen gaf een inleiding op het werk van Nadine Gordimer. Gordimer, die in 1980 nog een eredoctoraat mocht ontvangen aan de KUL, is een van de weinige blanke Zuidafrikaanse schrijvers die de apartheid en de situatie van de kleurlingen daarin erg treffend weet te omschrijven. De concrete maatschappelijke realiteit, in dit geval het leven onder een apartheidregime, vormt een van de hoofdthema's van haar literair werk. Het schrijven over de levensomstandigheden in Zuid-Afrika is voor haar trouwens een bewuste maatschappelijke keuze.

In het begin van haar literaire loopbaan schreef ze vooral korte verhalen, maar in de jaren '70 heeft ze een aantal grote romans geschreven, waaronder *July's People* (1981), die gesitueerd is in een toekomst waar de zwarten reeds het bewind hebben overgenomen van de blanken.

In het verfilmd verhaal komt een niet zo gekend aspect van de apartheidpolitiek aan bod; hoe de blanke overheid de Indiase bevolkinggroep door beperkte inspraak poogt te isoleren van de zwarte meerderheid en hoe traditionele rolpatronen interfereren met sociale emancipatie. Het apartheidprobleem subtiel, maar in zijn kompleksiteit getekend.

Machteld Colson
Jan Mertens

een vergoeding te geven voor het aantal keren dat hun boeken uit de bibliotheek ontleend worden. Maar omdat er in Vlaanderen zo weinig gelezen wordt, is het aldus Van den Broeck misschien beter de lezers zelf te betalen wanneer zij naar de bibliotheek komen. Subsidies geven is uiteraard geen garantie voor grote kunst, maar het scheidt wel gunstiger werkomstandigheden waarin de schrijver zich volledig kan concentreren op zijn werk. In Zweden wordt aan erkende schrijvers een jaarlijkse subsidie van 600.000 frank toegekend. In België is het maximum nauwelijks 120.000 frank.

Na het livjive *Het beleg van Laken* wil Van den Broeck het iets rustiger aan doen. Op dit ogenblik werkt hij aan een filmscenario van een van zijn vroegere toneelstukken. Hij hoopt binnenkort ook opnieuw een toneelstuk te schrijven. En als na die tijd de storm rond *Het beleg* wat geluwd is, wil hij een aanvang maken met het vervolg erop.

Erwin Jans

De aparte defensiewereld van JOSEPH LUNS

Op woensdag 11 december mocht Joseph Luns, eks-sekretaris-generaal van de NAVO, op uitnodiging van de Christen-Democratische studenten (CDS) het spreekgestoelte beklimmen. Toen hij dit ongeveer anderhalf uur later verliet, liet hij alvast één toehoorder met een onbevredigd gevoel achter. Ik had een voordracht gehoord die weliswaar, zoals van Luns verwacht kan worden, bijwijlen zeer luchtig en genierd werd verlopen, maar toch op al te veel momenten had geleden onder het gebrek aan structuur en vooral de oppervlakkigheid waarmee vele aspecten van de defensieproblematiek werden behandeld. Een poging tot syntese.

Luns begon met een (vage) schets van het ontstaan en de structuur van de NAVO. Opvallendste punt hieruit was de klemtone die werd gelegd op de ondergeschiktheid van het militaire aanzien van het civiele luik van de organisatie. Gegeven het feit dat de civiele leiding van de NAVO daarenboven steeds in handen is van een Europeaan en de beslissingen van de wekelijkse NAVO-raad bij unanimiteit dienen genomen te worden, werd dan ook meteen de stelling als zouden de VS binnen de NAVO de lakens uitleiden, richting Fantasia verwezen.

Problemen

Vervolgens werd ingegaan op enkele hete hangijzers van de defensieproblematiek. Illustratief voor de oppervlakkigheid waarmee het rijtje topics werd afgewerkt, was al meteen de bedenking of het wel zo verstandig was geweest de beslissing tot plaatsing van bijkomende tactische kernwapens in vijf Westeuropese landen... met zoveel "fanfare" te nemen. Waarom minder fanfare dan wel zoveel wijzer geweest was, kwam bijvoorbeeld niet ter sprake.

Hierna werd het toch even ernstiger: het atoomwapen, zo werd gesteld, is zonder twijfel een duivels wapen, maar juist hierdóór is de kans dat het ooit gebruikt zal worden, zo goed als onbestaande. Het is de afschrikkings-

strategie die heeft gemaakt dat we nu relatief onbevreesd voor een oorlog kunnen rondlopen, want geen van beide supermachten wil een oorlog ontkenen waar hij zelf aan ten onder gaat. Voorwaarde tot het welslagen van de strategie is wel de geloofwaardigheid ervan, en dit, zo merkte Luns interessant op, betekent niet dat we de Sovjetunie de zekerheid moeten geven dat we bij een "first strike" vanuit het Oosten gaan terugslaan. Onzekerheid bij hen zaaien is voldoende. Jammer genoeg werd ook hier weer niet verduidelijkt wat dit dan concreet inhield.

Dat van de vredesbeweging geen splinter heel werd gelaten, zal u allicht niet verwonderen — "de vredesbeweging bestaat al te veel uit op hol geslagen levieten" — net zomin als de mededeling dat het geen zin heeft de Sovjets door vriendelijke gebaren tot vredelievende intenties te brengen. Zij weten uit de voorbij pijnlijke oorlogservaringen zeer goed wat een oorlog is en zijn perfect in staat een zorgvuldige beoordeling te maken van de risico's die eraan verbonden zijn. Wat bijvoorbeeld met de idealistische Nazi's niet het geval was.

Wat de mogelijkheid van een sterkere Europese inbreng in de conventionele defensietakiek betrof, was Luns eerder sceptisch. Het grote fundamentele bezwaar, zo meende hij, was dat de noodzakelijke verhoging van de defensie-uitgaven van 4 naar 6 procent op de begrotingen van de Westeuropese landen, sterk door de publieke opinie zou gekontesteerd worden. Dat de Sovjets globaal genomen inzake conventionele wapenrusting een sterk overwicht op de NAVO hadden (tweemaal zo sterk) vormde voor de Nederlander niet zo'n probleem. De veertien dagen die minimaal tussen het beginnen en het losbarsten van een conventionele oorlog liggen, zouden genoeg tijd bieden om de Westerse afweerkraft op te voeren. Leuk, maar ook hier was allicht toch weer enige verduidelijking gewenst.

Oost-West

De evaluatie van de Oost-West betrekkingen die hierna volgde, kwam eigenlijk neer op een verdediging van het beleid van de regering Reagan. Dit komt er voor wie het nog niet weet op neer dat de Russen slechts bereid zijn tot onderhandelen wanneer ze tegenover een machtige en vastberaden gesprekspartner staan. Getuige

hiervan de Cuba-krisis, het niet doorstoten van de Sovjetunie vanuit Afghanistan naar de Perzische Golf door de militaire dreiging van de regering Carter (?), de hervatte ontwapeningsgesprekken te Genève als gevolg van de installatie van de omstreden kruisraketten en de voorbije top Reagan-Gorbatsjov. Tevergeefs wachtte ik bijvoorbeeld op aanwijzingen dat het wel degelijk de bedoeling was van de Sovjets naar die Perzische Golf door te stoten en dat een mogelijke top Reagan-Tsjernenko ook zo vlot verlopen zou zijn.

Overigens werd het belang van de voorbije top tussen Reagan en Gorbatsjov vooral gezien in de klimaatsverbetering die eruit was voortgevloeid, waardoor men er zich bij een volgende gelegenheid niet meer zou kunnen toe beperken wederzijdse bloemetjes te gooien.

Uit de resem mini-antwoorden die nog op het vragenrondje ten beste werden gegeven, noteerden we toch enkel nieuwigheden. Zo viel ondermeer Luns' teleurstelling over het niet tot stand komen van de Europese politieke integratie op. Maar vooral de beweringen dat wie van een wapeningspiraal spreekt, de 4000 kernkoppen vergeet die de NAVO de jaren '70 heeft vernietigd, dat wie van het potentiële gevaar spreekt dat een atoomoorlog heel de mensheid zou kunnen uitroeien, vergeet dat er voldoende kogels op de aardbol zijn om hetzelfde te doen, en dat een beperkte kernoorlog vooral tussen ontwikkelingslanden best mogelijk is, waren het vermelden waard.

Toch werd het al bij al een te voorspelbare voordracht die avond. Voor de liefhebbers werd het beeld van de uiterst zelfzekere, geestige en ietwat uitdagende Joseph Luns bevestigd. Maar temidden van deze traditie kon wel de vraag gesteld worden of niet af en toe een bepaald thema wat uitgebreider aan bod had kunnen komen, met respect voor de ingewikkeldheid en het verlies aan informatie dat hierdoor was ontstaan. Maar dan waren allicht een paar vragen opgehelderd — wat toch van een eks-NAVO-topman mocht verwacht worden — die nu onbeantwoord bleven.

Hoe slaagde Luns er bijvoorbeeld in de ogenschijnlijke tegenstelling te overbruggen van tegelijk voorstander te zijn van de afschrikkingspolitiek en het SDI-programma? Hoe kon hij als overtuigd Europeaan de deelname van de Westeuropese landen aan dit Amerikaans programma bepleiten? Wat is het werkelijke oordeel van Luns over de vredesbeweging? Met veel gemak slaagde hij er ook nu weer in de antwoorden op dit alles voor de buitenwereld verborgen te houden. De was van geheimzinnigheid rond de aparte defensiewereld van Joseph Luns zal nog wel een tijdje blijven hangen.

Bart Deelen

AUTORIJSCHOOL MODERNA

Theoretische lessen beginnen maandag om 19 u.

Rijlessen iedere dag van 8 tot 20 uur.

Inschrijvingen en inlichtingen:

dagelijks van 9 tot 20 uur

Iedereen is van harte welkom in de

AUTORIJSCHOOL MODERNA

Dagobertstraat 49

Leuven

Tel. 016/23.35.81

(aan de Tiensepoort)

door de Staat erkend nr. 2054

Peter Wollen: Postmodernisme is oud

Bij wijze van inleiding op de videovoorstellingen 'The Bad Sister' en 'A Virtual Play' in het Psychologisch Instituut, hield Peter Wollen een lezing over postmodernisme in film, video en televisie. Bij de aanvang van zijn lezing zei de spreker dat hij vijf jaar geleden nog niet vertrouwd was met de term postmodernisme. Hij is slechts op zoek gegaan naar de betekenis van dit begrip, omdat men hem een postmodernist noemde. Bij zijn onderzoek stelde hij vast dat deze term nochtans niet zo recent is.

werkt. Zo zijn zij gefascineerd door propaganda, tv, massamedia, verpakking, video en tape. Ook de subkultuur van de jaren zestig is een tema waar zij graag op hameren. De drie traditionele genres, namelijk die van de narratieve, de documentaire en de 'teacher film', worden in de films van Godard door elkaar gebruikt. Burrows beschouwt literatuur en fotografie als één en dezelfde activiteit. Kenmerkend voor de postmodernistische film zijn ook de voortdurende verwijzingen naar andere films, al dan niet van eigen makelij, en naar de schilderkunst. Koopwaar en consumptie boeien de postmodernistische cineasten eveneens. Godard schenkt in dat verband vooral aandacht aan prostitutie en drugs.

Video

Voor het postmodernisme in de video-kunst is het concept van de kopie essentieel, evenals de band tussen computer en video. De toegang tot het geheugen is anders dan bij vroegere kunstvormen, en ook de relatie tot de tijd en tot de toeschouwers is verschillend. Ook is het zo dat alles wat zich in de wereld afspeelt, in de kleine ruimte van het videoscherm samengeperst kan worden, zodat zelfs de verhouding tot de lokatie verandert.

Laten wij tot besluit nog vermelden dat de term postmodernisme reeds in de jaren vijftig gebruikt werd in de Amerikaanse literaire kritiek. In Europa echter spreekt men slechts van postmodernisme sinds de jaren zeventig, toen er op filosofisch nivo over gedebatteerd werd. Men moet er zich wel voor hoeden dat het postmodernisme te verwarren met poststrukturalisme. Dit laatste maakt immers deel uit van de modernistische stroming.

Lia Baudouin

Film

Op het gebied van de film zijn de drie grote vertegenwoordigers van het postmodernisme Godard, Warhol en Burrows. In het werk van deze cineasten zijn zowel elementen van de avant-garde als van de pop art ver-

Het Laatste Nieuws al gehoord? De CCC heeft een gezicht en het ziet er uit als het achterwerk van een Mercedes. Bij hoge snelheden begint het wel te lijken op een grijze Golf GTI.

(foto Veto)

Het beste uit de kringbladen

Letteren en Wijsbegeerte is eigenlijk een heel mooie naam voor een fakulteit. Stel je voor, die mensen mogen zich dag aan dag bezig houden met boeken en geschriften die vol interessante en wijze dingen en gedachten staan. Een prachtig gevoel moet dat geven, te ploeteren in al die lettertjes verzamelde kennis en ervaring van zoveel generaties voor ons. Ocharme de ziltjes die hun heil in de eksakte wetenschappen zoeken, zij weten niet wat zij missen. De studenten van L & W (charmante afkorting) zullen er misschien anders over denken. Voor hen zijn al die lettertjes natuurlijk ook maar gewoon leerstof zoals de sommetjes dat zijn voor hun kollega's uit de positieve hoek. Doet er niet toe, wij gaan deze week eens kijken wat die L & W-studenten zelf zoal aan lettertjes

produceren en in hun kringbladen aan de openbaarheid prijs geven.

'tGermaantje, van de Germaanse filologen dus, is een aardige dikkerd, liefst 48 bladzijden. Dwarsliggers als we zijn, beginnen we natuurlijk bij pagina 48 alwaar wij een kolofon ontdekken. In Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse Taal (editie '76 voor de echte filologen) leren wij dat dit een van het Grieks afkomstige benaming is voor een 'mededeling aan het slot van een drukwerk, waarin de naam van de drukker, eventueel zijn opdrachtgever, de datum van de voltooiing van de druk en andere gegevens omtrent het boek vermeld worden'. Het moet gezegd dat de Germanisten zich vrij goed aan die omschrijving gehouden hebben. Zoals de kolofon van dit eigenste blad geeft ook die van 'tGermaantje een overzicht van wie wat gedaan heeft aan dit eerste nummer. Interessant voor de lezers, dachten wij zo, en het verdient

aanbeveling. Je weet dan tenminste aan wie je dat kringblad te (ver)danken hebt.

Literair

Bladerend naar voren toe blijven onze ogen even hangen op pagina 42, waarna even later onze mondhoeken onvermijdelijk tot een brede glimlach krullen. Onder de titel "What's in a name..." wordt ons daar een nieuwe sporttak voorgesteld: het anagrammen. Bedoeling van de sport is al de letters (weeral) van de naam van een beroemd personage doorheen te haspelen om er een nieuw woord of een nieuwe zin mee te maken. Zo wordt bijvoorbeeld Fons Fraeters vervormd tot "Sterf, o Frans" en Karel Porteman zou ook wel een "korte paretman", een "markante loper" of zelfs "nleraar met kop" kunnen zijn. Gebeten door de lettertjesmikroob gingen wij natuurlijk meteen aan de slag. Wie herkent niet in "balletritme" één van onze hoofdredacteuren?

Opvallend in dit Germaantje is het aantal niet onaardige literaire bijdragen. En dan bedoelen we natuurlijk niet het interview met preses en vice, maar bijvoorbeeld "Thuiskomen" van ene Jantje. Een citaat: "Vanuit de lucht zie ik mezelf als een klein paaltje boven de grond uitsteken. Een hele wereld vol paaltjes. Af en toe vallen er een paar om." Wat betreft de bijdrage van Joris Kwiek over de lijdensweg van een jong cultureel tijdschrift, suggereren wij dit stukje toe te zenden aan alle kringredakties. Mutatis mutandis kunnen ze daar heel wat uit opsteken.

Naast de Germanisten huizen er in L & W ook Romanisten. En die geven met hun kring het Pyromaantje uit. Het oktoberse onthaal-nummer brengt de klassieke even-voorstelentrotsool van het nieuwe presidium. Behalve dat het kot van de preses nogal "achteraf" ligt (waarmee achterin bedoeld wordt) en dat er iemand van het presidium op Sociale Raad zou zitten, leren we daarin niet veel. Meteen over dus naar het november-nummer.

Mona

Al even verzorgd van uiterlijk als het Germaantje, kan het Pyromaantje (vanwaar die verkleinwoorden) ook inhoudelijk concurreren. Het interview met ene prof. Mertens staat op nivo. En dan bedoelen we natuurlijk de vragen; de antwoorden zijn op rekening van de prof., allicht. In afwachting dat romanistenkring volgend jaar zijn 30-jarig bestaan viert, lezen we vervolgens heel wat leuke wetenswaardigheden in de "geschiedenis van Romania" over de Kloten, de Walen en prof. Reekmans. Trouwens, de Vlaamse Romanisten Kring is, net als Belgenland, blijkbaar ontstaan als gevolg van een toneelstukje "De dood van een student". Enfin, vervolg van de geschiedenis in volgend Pyromaantje.

Stomverbaasd leren wij op pagina 19 dat er bij Pyro ook een geval zoals Vanzwanske rondloopt. Inderdaad, zoals onze voorganger ooit door de redactie in een instelling geplaatst werd, heeft die van Pyro ene zekere Mona vorig jaar gek verklaard. Na de ekskuses van de redactie is Mona echter toch weer gaan schrijven. En wat schrijft zij? Een hartsrubriek. Wij zijn het persoonlijk dan ook niet eens met die ekskuses. Helemaal erg wordt het als we lezen dat de eerste brief in de rubriek van een andere hartsrubriekschrijfster komt, die er zich over beklaagt dat zij voor haar rubriek geen reacties krijgt. Merkt dit ras van hartschrijvers dan niet dat hun onzin gewoon niet te pruimen is en dat het lezerspubliek dat nu eenmaal weet? Bah, hartsrubrieken, de meest onnozele bladvullerij, zoals Mona trouwens uitgesmeerd over drie pagina's nog maar eens bewijst. Stop, geen verdere woorden meer aan vuil maken.

Nog even dit. Onderaan de laatste pagina wordt een dankwoord gericht aan de KxUL voor de typemachine, eigenaardig genoeg in handschrift.

Banaal

L & W is blijkbaar een druk bevolkte fakulteit. En even druk wordt er geschreven. Zo zijn er bijvoorbeeld nog de geschiedenisers, verenigd in Historia en met als blad Ecoles des Bannales, economies, sociétés, civilisations. Voorwaar een lange naam en dus verder gewoon afgekort tot Bannales. Straf wordt het pas als we zien dat het novembernummer nr. 1 van jaargang 1 blijkt te zijn. Hebben de Historisten nog nooit eerder een kringblad gehad of willen zij een tabula rasa doorvoeren met dit 'nieuwe blad'? Wij zullen het aan onze

voorganger Vanzwanske moeten vragen.

Opvallend aan deze Bannales is wel de orde en netheid waarmee het bladje gemaakt is. Deze 'gravers in het verleden' blijken niet vies te zijn van moderne technieken; alle teksten zijn met een tekstverwerker bewerkt en op papier gespoten door een matricsprinter. U weet wel, met van die letters die uit allemaal kleine puntjes zijn samengesteld. Netjes is het wel, maar laat het niet tot een keurslijf verworden.

In het redactioneel wordt een wel zeer somber beeld geschetst van de geschiedenisstudenten en hun toekomst. "In de nacht vol apatie is strijd leveren immers onmogelijk." Een doemdenker heeft er niet aan. Het eerste artikel, een interview met Lode Wils, gaat in dezelfde richting. Met veel scepticisme worden door de vraagstellers bepaalde vakken, lesmethodes en de onderwijspolitiek in het algemeen aangepakt. En ook de apatische student wordt nog maar eens door de modder gehaald. Het moeilijke met de apatische student is dat hij alle opmerkingen in die zin niet op zich van toepassing acht en dus maar braafjes niet reageert; een vicieuze cirkel.

Ook het interview met het driekoppige koördinatiecomité is nogal aan de scherpe kant. Het ontbrekende programma, de kumul, de slechte vergaderingen en de vage kringstatuten worden de drie mensen meedogenloos onder de neus geduwd. En het artikel "Te koop: cultuur" stelt ook al zeer goede vragen bij een studenten-cultuurbeleid. Helemaal niet zo banaal, die Bannales.

Last and least

Wij zijn nog niet rond in L & W. Daar zitten ook nog de klassici, en die hebben dus ook een kringblad, genaamd Bacchus. Even de keel schrapen en de pen scherp voor we hieraan beginnen. Inderdaad, in vergelijking met de drie kringbladsfeits hierboven is Bacchus van een veel... lager nivo. Beste Klotti, dat is natuurlijk niet persoonlijk bedoeld, maar uw blad staat vol met de 'klassieke' kringbladrommel. In vergelijking met andere kringbladen in Leuven, andere dan van L & W, staat Bacchus trouwens op een behoorlijk peil. Dat willen we zeker niet ontkennen. Bacchus is dik, afwisselend, vol en/of grappig geschreven, waarvoor een pluim. Maar de inhoud is niet van het literaire en journalistieke gehalte zoals we dat bv. in 'tGermaantje vinden. Met uitzondering van het natuurlijk onmisbare artikel over Klio's uitstap uit Kultuurraad. Maar in 'tPyromaantje vinden we dan maar precies een artikel over de zin en het hoe van studentenkultuur, waarin meer aspecten belicht en in vraag gesteld worden dan u misschien denkt.

Neem nu bijvoorbeeld de 'Beknopte gids voor Londen' of het verslag van de kwistax of de onder de titel 'corpus' verzamelde citaten en eigenaardigheden uit de fakulteit. Heel grappig natuurlijk en niet slecht gemaakt, maar ontgensprekelijk een ander nivo. Eigenlijk bedoelen we het helemaal niet zo negatief als het wel klinkt. We waren alleen maar een beetje verbaasd over het contrast met uw gebouwgenoten.

En dan hebben we het nog niet over de rommelige lay-out gehad, die, perfect in overeenstemming met de inhoud, ook niet kan wedijveren met de stijlvolle aanpak van bv. Bannales. Tja, misschien hebben we hiermee een rivaliteit veroorzaakt binnen de muren en tussen de verdiepingen van het Kremlin daar achter de bibliotheek. Als dat de kwaliteit nog opdrijft, kunnen wij daar alleen maar blij mee zijn. En u ook. Vanzwanske

Het priesterambt ligt definitief in duigen. Neem nu deze kanseldrediker: duidelijk te diep in het glas en teveel naar de vrouwen gekeken. En hij is verdorie nog getrouwd ook. (foto Veto)

ÉÉN REKENING ALLES ROND.

RAIFFEISENKAS

C.V. Centrale Raiffeisenkas, Minderbroedersstraat 8, 3000 Leuven

15.000?

Bij het ter perse gaan van dit nummer bereikt ons nog het volgende bericht. Rektor Steenhaut van de Vrije Universiteit te Brussel meent te weten dat de inschrijvingsgelden in één klap zullen verhoogd worden van 10.000 tot 15.000 fr.

Dit betekent dus dat de indeksering gebeurt met terugwerkende kracht. Alhoewel nu een deel van de onzekerheid omtrent het regeringsakkoord lijkt opgeheven, worden met dit bericht de ergste vermoedens van de studentenbeweging bevestigd. □

Veto: Na het beëindigen van je studie neem je plots het gedurfde besluit een uitgeverij op te richten. Waarom?

Chris Vermuyten: «Allereerst is er natuurlijk mijn interesse voor literatuur. Ik had al eens persoonlijk een ervaring gehad met een uitgeverij waarnaar ik iets had opgestuurd. Men reageerde daar niet op en dat vond ik grof en onbeleefd. Ik hoorde van andere mensen dat hun hetzelfde overkomen was. Maar ik liep reeds langer rond met dat idee omdat ik merkte dat grote uitgeverijen steeds minder aandacht besteedden aan debuten.»

Veto: Je hebt de indruk dat de gevestigde uitgeverijen geen interesse meer hebben voor debuterende schrijvers, nu het ook moeilijker gaat in het literaire bedrijf?

Chris Vermuyten: «Ja, en die indruk wordt bevestigd door de manuscripten die ik nu toegezonden krijg. Zonder veel commentaar werden zij naar de auteurs teruggestuurd.»

Veto: Is het geen dubbele moeilijkheid om als kleine en pas opgerichte uitgeverij naast mammoetuitgeverijen op de markt te komen met nog onbekende debutanten?

Chris Vermuyten: «Ja, dat is natuurlijk zo. Maar ik kan moeilijk verwachten dat Hugo Claus morgen met een manuscript langskomt en vraagt om het uit te geven. Maar als hij dat zou doen: graag. Ik moet me voorlopig richten tot mensen die elders niet aar de bak komen.»

Vallen en opstaan

Veto: Een uitgeverij beginnen is geen kleingigheid. Doe je alles zelf?

Chris Vermuyten: «Het is echt een sprong in het duister. Je kan het uitgeversbedrijf hier nergens leren. Je moet op je intuïtie afgaan. In Nederland bestaat er wel een degelijke opleiding voor uitgevers, een cursus die loopt over drie jaar. De vele praktische dingen moet ik leren met vallen en opstaan. Gelukkig krijg ik wat hulp van bereidwillige vrienden.»
«De manuscripten lees ik allemaal zelf. Wanneer ik iets goed vind, doe ik beroep op enkele andere lezers. Ik ben op zoek naar iemand die er veel tijd kan insteken en er niet onmiddellijk betaling voor wil. Want een bedienende betalen is in de huidige omstandigheden nog niet mogelijk.»

Veto: Een jonge uitgeverij heeft de

Het deksel van uitgeverij 'Pandora' EN DE HOOP BLEEF IN DE DOOS...

«Small is beautiful». Mooi, maar ook hard. Al wat klein is, heeft het moeilijk in onze mammoetmaatschappij. Dat geldt zeker voor kleinere uitgeverijen. Na het behalen van haar postgraduaat literatuurwetenschap aan de KUL richtte Chris Vermuyten een viertal maanden geleden de éénvrouwsuitgeverij Pandora op. Om Vlaanderen en Nederland op de hoogte te brengen van de boreling, stuurde zij een kleine programmaverklaring naar een groot aantal tijdschriften en kranten. Naast titanen als *De Standaard* en *Vrij Nederland* werd Veto niet vergeten. De hoogste tijd voor een tegenzet, een gebaar van erkentelijkheid. Een klein blad in gesprek met een kleine uitgeverij.

nodige publiciteit nodig. Je hebt veel brieven geschreven. In een lezersbrief in Humo (nr. 2359) beklag je je over de geringe reactie van de tijdschriften en dagbladen?

Chris Vermuyten: «Ik ben begonnen met brieven te schrijven om aan de oprichting van Pandora enige rechtvaardigheid te geven. Niemand heeft daarop gereageerd behalve *De Standaard* - *Het Nieuwsblad* en nu Veto. Op de aankondiging in *De Standaard* - *Het Nieuwsblad* alleen al zijn een dertigtal manuscripten binnengekomen. *Vrij Nederland* reageerde niet op mijn brief, daarom heb ik in de rubriek *Affiche* van die krant een kleine aankondiging geplaatst. En onmiddellijk kreeg ik een aantal brieven uit Nederland. Bij het minste zijn er een aantal mensen die reageren.»

Kwantiteit en kwaliteit

Veto: De kwaliteit van de ingezonden stukken?

Chris Vermuyten: «Grote uitgeverijen klagen vaak over de geringe kwaliteit van de manuscripten. Tot voor kort geloofde ik daar niet zoveel van. Maar

ik moet hen nu gelijk geven. Het overgrote deel van wat ik toegestuurd krijg is van mindere kwaliteit. Ik krijg hetgeen door andere geweigerd is. Al die dingen lezen is vaak een frustrerende bezigheid.»

«Er zijn gelukkig ook auteurs die telefoneren en zeggen met iets bezig te zijn dat ze later zullen opsturen. Ik denk dat daartussen de meer waardevolle stukken zitten.»

Veto: Hoe ga je concreet te werk als je een manuscript gelezen hebt? Reageer je op elke inzending?

Chris Vermuyten: «Ja. Ik denk dat de gevestigde uitgeverijen de hun toegestuurde manuscripten gewoon afwijzen en terugsturen zonder al te veel commentaar. En dan laat je als schrijver nogal snel de moed zakken. Terwijl als je de moeite neemt die mensen persoonlijk te schrijven en te zeggen waarom iets minder goed of ronduit slecht is, zij uit dat commentaar misschien bepaalde lessen trekken en herbeginnen. Dat hoop ik althans. Op die manier probeer ik tewerk te gaan. En ik krijg daar veel positieve reacties op.»

Veto: Welke zijn volgens jou de oorzaken van de lage kwaliteit van de binnengezonden stukken? Wordt er veel geschreven in Vlaanderen, maar weinig gelezen?

Chris Vermuyten: «Ja, dat speelt zeker mee. Wat ik ook opmerk is dat de meeste auteurs de nodige techniek en de nodige oefening missen. Ze willen te snel publiceren. Het zijn inderdaad mensen die weinig in contact komen met literatuur. Ze schrijven onmiddellijk neer wat ze voelen en wat in hun hoofd opkomt. Dat kan voor hen een belangrijke therapeutische waarde hebben, maar daarom is het nog geen literatuur.»

«Hun taalgebruik is vaak erg slecht. Ze geven dat grif toe en ze zijn heel blij als ik zeg dat ik iemand ken die die fouten wil verbeteren. Ze zijn ook dankbaar over de opmerkingen over de stijl.»

Robotfoto

Veto: Kan je een robotfoto schetsen van de auteurs die contact met je hebben opgenomen?

«Wat ik opmerk, is dat de meeste auteurs de nodige techniek en de nodige oefening missen. Ze willen te snel publiceren.»

Chris Vermuyten: «Dat is niet zo gemakkelijk. Opvallend is dat er voorlopig nauwelijks vrouwen iets hebben opgestuurd. De leeftijd varieert van 17 tot 70. Ik heb de indruk dat het feit dat ik een vrouw ben drempelvrees verlaagt. Zeker bij de oudere mannen die zich wat paternalistisch gaan opstellen. Ze hebben in elk geval minder schrik.»

Veto: In je omzendbrief schrijf je: «Geen enkele romanvorm wordt a priori uitgesloten, maar wij beperken ons wel tot de roman, de novelle en het kortverhaal. De enige voorwaarde blijft dat het werk met verve geschreven is.»

Chris Vermuyten: «Ik wil met nog niet beperken omdat ik nog niet goed tot wie ik mij richt. De lijn groeit pas achteraf als er al een paar boeken zijn uitgegeven. En dan krijg je vanzelf een beperking.»

«Aan het uitgeven van poëzie heb ik me niet gewaagd. Ik ben er veel minder mee vertrouwd. En ik vind het niet verantwoord dat ik me zou wagen aan de beoordeling van een gedicht. Ik moet weten waar ik het over heb.»

Veto: Zijn er bepaalde richtingen aan te wijzen in het materiaal dat je toegezonden krijgt?

Chris Vermuyten: «Het is natuurlijk erg heterogeen. Er zijn veel magisch-realistische verhalen bij waaronder enkele erg goede. Ik krijg opmerkelijk veel griezelverhalen toegezonden. De ergste categorie zijn de sterk autobiografische jeugdherinneringen in zwart-wit-tekening. Overmerkelijk zijn ook de cursiefjes, maar daar hou ik me niet mee bezig.»

Veto: Maar er schijnt ook licht in de duisternis?

Chris Vermuyten: «Inderdaad. Tussen hetgeen ik opgestuurd krijg zitten heel wat goede dingen, al staan ze soms nog niet helemaal op poten. Volgend jaar hoop ik een bundel kortverhalen uit te geven. Ik heb reeds enkele verhalen geselecteerd. Dan zijn er nog een roman en een novelle die op dit ogenblik herwerkt worden.»

Veto: Hoe kan men contact opnemen met 'Pandora'?

Chris Vermuyten: «Schrijven of telefoneren naar Pandora, Plekensstraat 6, 2990 Wespelaar; tel. 016/60.34.60.»

Erwin Jans

Geen eredoktoraat voor Günter Wallraff

Wie flink is, krijgt lekkers...

Op de fakulteitsraad van Letteren & Wijsbegeerte van 5 december werd de kandidatuur van Günter Wallraff voor een eredoktoraat aan deze fakulteit afgewezen. Nochtans werd hij voorgedragen door de studenten van vijf fakulteitskringen (Germania, Historia, Klio, NFK en Romania). Hieronder zetten zij hun standpunt uiteen.

Op de vergadering werd de studentenfractie behandeld zoals het aan de vooravond van het sinterklaasfeest past: een goed voorbereid dossier en een gespierde motivatie bleken niet overtuigend genoeg en zij verschenen voor papa/mama-prof met een kinderwens die toch wel wat overdreven was, nietwaar. «Wij vragen een eredoktor aan de Sint» en papa grinnelde. De argumentatie van papa-prof: primo: een eredoktoraat is niet de gepaste hulding voor Wallraff; secundo: wetenschappelijkheid moet weer het strikte criterium voor toekenning worden; en tertio: het risico voor afwijzing is te groot, want Wallraff zal a priori een honorering door het establishment niet aanvaarden.

Gesloten circuit

Dit laatste bezwaar kan al meteen ontkracht worden door te benadrukken dat Wallraff door studenten wordt voorgedragen. Als studenten iemand waardig achten om de titel van doktor aan toe te kennen, kan dat immers niet

aangevoeld worden als 'rekuperatie door het establishment'. Zij vonden dat precies Günter Wallraff op passende wijze kon gehuldigd worden met een eredoktoraat. Het toekennen van een eredoktoraat is een symbolische daad die wijst op een zekere politiek van de fakulteit met betrekking tot de waarden die zij verdedigt.

En argument als 'terug naar de strikte wetenschappelijkheid is dan zeer symptomatisch. Dit reduceert het symbolische eredoktoraat tot de enge cirkulatie binnen het academische milieu. Günter Wallraff valt door zo'n bekrompen visie jammerlijk uit de boot. Dit betekent een breuk met de mooie traditie die Leuven opgebouwd heeft om mensen te lauweren die een breedmaatschappelijke verdienste hebben. Waarom zou een fakultair eredoktoraat hierop een uitzondering moeten vormen? De studenten zijn er zich van bewust dat het academische wereldje niet alwetend is, en het ook niet mag (willen) zijn. Er zijn immers zoveel vormen van weten. Zeker in een fakulteit als Letteren & Wijsbegeerte is dit evident. Zo zijn de letteren een merkwaardige funktie van de menselijke geest. Er bestaan overigens vele "letteren": academische, literaire, religieuze, etisch-maatschappelijk enz. Tot hun fakulteit zouden de studenten willen zeggen: er is meer dan enkel academische letteren.

De uitsluiting van Günter Wallraff houdt meer in dan alleen maar het uitsluiten van een nonkonformistische schrijver. Het sluit een hele reeks ervaringen uit, ervaringen die eveneens te boek gesteld worden, die onze

tot de letteren behoren. Wallraff kruipt in de huid van minderheden (geesteszieker, arbeiders, vreemdelingen, enz.). Met een gebruik, desnood en zuiders gelaat speelt hij in op de 'beschaafde' Duitser en diens etische gevoeligheid. De ervaring van 'Ali' toont hoe op basis van een arbitrair criterium als nationaliteit, de mens heel wat fundamentele mogelijkheden ontnomen worden en hij alzo voor een aanzienlijk stuk wordt gedetermineerd.

De studenten stellen voor dat het gesloten academische circuit, dat het zo beperkte, dat het zo beperkt circuleren van eredoktoraten binnen 'de wetenschapper' in de hand werkt, zou geopend worden naar een bredere ervaringswereld. Een opening op het buiten, dat is er nodig. Het komt hen voor dat men weigert risico's te nemen om de grenzen van de academische wereld open te gooien.

Akademi en studenten zouden meer respect kunnen tonen voor het appel dat uitgaat van de etisch-maatschappelijke letteren. Bovendien is de prijs voor deze weigering tevens de frustratie van zoveel studenten-afgevaardigden, want eens te meer is gebleken dat studenten weinig mogelijkheden hebben om binnen de huidige mede-beheersorganen het karakter en de maatschappelijke funktie van de universiteit op een verantwoorde manier mee te bepalen.

Karel Segers
in naam van de studenten-afvaardiging in de fakulteitsraad
Letteren & Wijsbegeerte

Citaat van de week

"Ik heb er nooit aan getwijfeld dat vrouwen gelijk aan mannen waren. Gelijk niet alleen wat betreft goede eigenschappen, maar ook in de gebreken. Ik weet dat ze even goed als wij in staat zijn tot gezanik, eerzucht, machtswellust en criminele waanzin."

WOLINSKI, *Brief aan mijn vrouw.* (Lotus, 1979), blz. 37.

AGENDA

Donderdag 19 december

20.00 u. JOERNALISTIEK *Verslag en Interview.* In 't Stuc. Org. Universitaire werkgroep literatuur.

20.00 u. FILM Eksploratiefilms *Sri Lanka, koninkrijk stralend land* (W. Van Marck). In Auditoria Minnepoort. Toegang 120/80 (org. cult. centrum Romaanse Poort).

20.30 u. TEATER Teater De Witte Kraai met *Kwartel*. In 't Stuc. Inkom: 140/80 en abo.

20.30 u. FILM Filmmonumenten: *Rashaman* (Kurosawa). In Aud. Vesalius. Org. 't Stuc. Inkom: 60/80 en abo.

Vrijdag 20 december

18.00 en 20.00 u. KONCERT Kerstconcert door de vokale en instrumentale ensembles van het Lemmensinstituut o.l.v. P. Schollaert. In concertzaal van het Lemmensinstituut. Inkom 180/120. Org. Lemmensinstituut.

Zaterdag 21 december

18.15 u. VIERING Verzoeningsviering met biechtgelegenheid in het kader van de Advent. In Begijnhofkerk. Org. Universitaire Parochie.

Zondag 22 december

11.00 u. VIERING Verzoeningsviering met biechtgelegenheid in het kader van de Advent. Org. Universitaire Parochie. In: Begijnhofkerk.

Dinsdag 7 januari 1986

20.00 u. TEMA-AVOND *Handtafelikheden en seksistische opmerkingen op het werk.* In het Vrouwenhuis, J. Lipsiusstraat 57. Org. Vrouwenhuis. Inkom gratis, enkel voor vrouwen.